

[Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1995. — Т. 3: К-Н. — С. 342-363.]

[Попередня](#) [Головна](#) [Наступна](#)

МЕРЕДІТ (Meredith) Джордж (12.II 1828, Портсмут — 18.V 1909, м. Боксгілл, поблизу Лондона) — англ. письменник. Навч. 1842 — 44 в школі Моравських братів у Нойвіді, поблизу Кобленца (Німеччина). Один з провідних майстрів крит. реалізму у прозі кін. 19 ст. Залишив зразки блискучого психол. аналізу явищ вікторіанського суспільства, тонкої іронії, збагатив англ. роман новим, драматичним за природою діалогом: «Випробування Річарда Феверела» (1859), «Рода Флемінг» (1865), «Пригоди Гаррі Річмонда» (1870 — 71), «Кар'єра Бічема» (1875), «Егоїст» (1879), «Трагічні комедіанти» (1880), «Один з наших завойовників» (1891) та ін. Проблема жіночої емансипації, драм. епізоди нац.-визв. боротьби в Італії — в центрі роману-дилогії «Сандра Беллоні» (1886, поч. назва — «Емілія в Англії», 1864) і «Вікторія» (1866). Писав вірші (збірки «Поезії», 1851; «Читання землі», 1888; «Читання життя», 1901), оповідання. Своєрідний естет, маніфест М. — «Есе про комедію та роль комізму» (1877).

Дж. Мередіт.

Тв.: Рос. перекл. — Эгоист. М., 1970; Испытание Ричарда Феверела. Л., 1984.

Лит.: Урнов М. В. Джордж Мередит. В кн.: Урнов М. В. На рубеже веков. М., 1970; Венгеров Л. М. Зарубіжна література. 1871 — 1970. К., 1971; Кузьмин Б. Романы Дж. Мередита. В кн.: Кузьмин Б. О Голдсмите, о Байроне, о Блоке... М., 1977; Урнов М. В. Вехи традиции в английской литературе. М., 1986.

М. Г. Соколянський.

МЕРЕЖКОВСЬКИЙ Дмитро Сергійович [2 (14).VIII 1865, Петербург — 9.XII 1941, Париж] — рос. письменник, філософ, критик. З укр. родини, прадід М. належав до військ. старшини м. Глухова. Закін. 1889 Петерб. ун-т. 1903 — 04 разом з дружиною З. М. Гінніус і Д. В. Філософовим видавав літ. журн. «Новый путь». Не сприйняв жовт. перевороту 1917. 1920 емігрував у Варшаву, згодом — Париж, де жив до кінця життя. Один з теоретиків декадент. напрямку в рос. л-рі. Кн. «Про причини занепаду і про нові течії сучасної російської літератури» (1893) стала маніфестом рос. символізму. Автор трилогії «Христос і Антихрист» — романи «Смерть Богів» («Юліан Відступник», первісна назва «Знедолений», 1896), «Воскреслі боги» («Леонардо да Вінчі», 1901), «Антихрист» («Петро і Олексій», 1905). В них історія і майбутня доля людства сприймається М. як споконвічна боротьба християнства з язичництвом, духовного з тілесним, правди небесної з правдою земною. Друга трилогія (п'єса «Павло І», 1908; романи «Олександр І», 1911, і «14 грудня», 1918) позначена антимонарх. тенденцією. В численних літ.-крит. статтях (збірки «Вічні супутники», 1897; «Л. Толстой і Достоевський», т. 1 — 2, 1901 — 02) акцентував увагу на проблемі реліг. пошуків у худож. л-рі. Ідею перетворення світу на основі відродження реліг. сусп. свідомості відображено у кн. «Прийдешній Хам» (1906). В еміграції написав книжки «Наполеон» (т. 1 — 2, 1929), «Ісус Невідомий» (т. 1 — 2, 1932 — 33), «Павло і Августин» (1937), «Жанна д'Арк» (1938), «Данте» (т. 1 — 2, 1939) та ін.

Тв.: Полное собрание сочинений, т. 1 — 24. М., 1914; Собрание сочинений, т. 1 — 4. М., 1990; Христос и Антихрист. Трилогия, т. 1 — 4. М., 1989 — 90; Акрополь. М., 1991.

Лит.: Одоевцева И. На берегах Сены. М., 1989; Михайлов О. Н. Пленник культуры. В кн.: Мережковский Д. Собрание сочинений, т. 1. М., 1990.

М. В. Теплинський.

МЕРЗЛЯКОВ Олексій Федорович [17 (28).III 1778, с. Далматово, тепер місто Курган. обл. — 26.VII (7.VIII) 1830, Москва] — рос. поет, критик, перекладач. Закін. 1799 Моск. ун-т, працював у ньому (з 1804 — професор). Один з організаторів «Дружнього літературного товариства» в Москві, 1815 видавав журн. «Амфион». У ранній поезії помітні антимонарх. мотиви — «Ода на руйнування Вавилона» (1801). Звертався до фольклору, намагаючись поєднати рос. фольклорну стилістику й елементи антич. віршування. Широкої популярності набули його пісні, написані 1803 — 10 в нар. традиціях і покладені на музику кріпаком Данилом Кашиним («Чорнобровий, чорноокий», «Ах, дівчина-красуня», «Серед долини рівної» та ін.). На мелодію відомої укр. пісні «Їхав козак за Дунай» написав вірш «Дует» («В час розлуки пастушок»). Автор

книжок «Теорія красних мистецтв» (1812), «Критики» (1816), ряду статей. Перекладав твори Горація, М. П. Вергілія, Т. Тассо та ін.

Тв.: Краткое начертание теории изящной словесности, ч. 1 — 2. М., 1822; Подражания и переводы из греческих и латинских стихотворцев, ч. 1 — 2. М., 1825 — 26; Стихотворения, ч. 1 — 2. М., 1867; Стихотворения. Л., 1958; Песни и романсы. М., 1988 [факсим. вид.].

Лит.: Мизко Н. Алексей Федорович Мерзляков. Биографическо-критический очерк. «Русская старина», 1879, № 1; Виноградов Ф. А. Алексей Федорович Мерзляков. СПб, 1908; Мордовченко Н. И. А. Ф. Мерзляков. В кн.: Мордовченко Н. И. Русская критика первой четверти XIX века. М. — Л., 1959.

П. В. Михед.

МЕРИМЕ (Mérimée) Проспер (28.IX 1803, Париж — 23.IX 1870, м. Канн) — франц. письменник, член Франц. академії з 1844. Закін. 1823 юрид. ф-т Париз. ун-ту. Літ. творчість М., в якій поєдналися риси романтизму і реалізму, завдяки своїй філігран. майстерності, крит. відтворенню гострих соціальних проблем та жанровій розмаїтості стала яскравою сторінкою франц. л-ри 19 ст. Перші п'єси М. (зб. «Театр Кларі Гасуль», 1825) — досить сміливі як своїм крит. змістом, так і реформаторством стосовно тогочас. театр. традицій. Інтересом до драм. подій франц. історії пройняті п'єси «Жакерія» (1828) та роман «Хроніка з часів Карла IX» (1829). Найбільшу популярність М. здобув як неперевершений новеліст. Створив низку новел, де змальовано яскраві, цільні характери («Матео Фальконе», «Таманго», обидві — 1829; «Коломба», 1841), сильні пристрасті («Кармен», 1845; на її сюжет Ж. Бізе написав однойм. оперу), розвінчуються лицемірність бурж. моралі («Партія в тріктрак», 1830; «Ільська Венера», 1837; «Арсена Гійо», 1844), вдаване благородство окр. представників дворянства («Етруська ваза», 1830; «Подвійна помилка», 1833), брехлива патетика у зображенні війни («Захоплення редута», 1829), показано згубність гедонізму («Душі чистилища», 1834). М. належить книга-містифікація „Гузла“ (1827) — зб. пісень і балад, вдало стилізованих у дусі фольклору пд. слов'ян. Написав ряд праць з мистецтвознавства, археології, історії тощо. Виявляв інтерес до історії та культури слов'янських народів, прихильно ставився до України, її долі. Про це свідчать, зокрема, листи письменника, а також його розвідки: нарис «Українські козаки та їхні останні гетьмани» (1854), де йдеться про життя, звичаї та побут запорожців, їхню боротьбу за визволення України, характеризується суспільно-політ. лад на Запорізі. Січі, який М. кваліфікує як військ. демократію; дослідження «Богдан Хмельницький» (1863) з розгорнутою картиною буття укр. народу в серед. 17 ст. Окр. моменти історії України та її козацтва розглянув у праці «Епізод з російської історії. Лжедмитрій» (1853), а також у сюжетно пов'язаній з нею п'єсі «Перші кроки авантюриста» (1852), де відтв. життя Запорізі. Січі. Творчість М. Гоголя, приятелювання з ним спонукали М. до вивчення укр., рос. і польс. мов; він перекладає п'єсу «Ревізор», пише низку статей, в яких високо оцінює талант письменника. Цікавився творчістю Марка Вовчка, з якою був у приятельних стосунках, робив спроби перекладу її творів, зокрема оповідання «Козачка».

П. Мери́ме.

Ряд творів М. переклали М. Константинопольський, В. Підмогильний, І. Рильський, М. Рудницький, С. Буда, М. Терещенко, Я. Кравець, Н. Гордієнко-Андріанова.

Тв.: Укр. перекл. — Коломба. [X.], 1927; Кармен. Х., 1930; Хроніка з часів Карла IX. Х. — К., 1930; Жакерія. Х. — Одеса, 1936; Твори, т. 1. К., 1940; Жінка-диявол, або Спокуса святого Антонія. К., 1957; Карета святих дарів. К., 1958; Випадок. К., 1959; Рай і пекло. К., 1959; Таманго. Львів, 1966; Українські козаки та їхні останні гетьмани. — Богдан Хмельницький. В кн.: Боплан Г. Л. де. Опис України. — Мери́ме П. Українські козаки та їхні останні гетьмани. — Богдан Хмельницький. Львів, 1990; Рос. перекл. — Собрание сочинений, т. 1 — 6. М., 1963.

Лит.: Засенко О. Марко Вовчок і зарубіжні літератури. К., 1959; Ранцова О., Лозинський І. Україна в творчій спадщині Проспера Мери́ме. «Всесвіт», 1961, № 8; Наливайко Д. С. Проспер Мери́ме і Україна. «Всесвіт», 1970, № 9; Янковський Ю. 3. Проспер Мери́ме. К., 1976; Купчинський О. Проспер Мери́ме і його твір «Богдан Хмельницький». «Жовтень», 1987, № 8; Кравець Я. У пошуках суспільного ідеалу. «Всесвіт», 1989, № 12; Олішників О. Українські дороги Проспера Мери́ме. «За вільну Україну», 1992, 19 листопада; Паевская А. В., Данченко В. Г. Проспер Мери́ме. Библиография русских переводов и критической литературы на русском языке. 1828 — 1967. М., 1968.

Г. М. Рягузова.

МЕРКИЦЬКИЙ Рашид Амінович [29.IV (12.V) 1912, аул Суворово-Черкеський, тепер територія Анапського р-ну Краснодар. краю — 24.XII 1942, аул Натухай Тахтамукайського р-ну, Адыгея] — адиг. фольклорист. Мав серед. освіту. Виступав у періодиці з віршами. Зібраний М. фольклор виданий адиг. (казки «Старий і стара», 1936; «Старий і велетень», 1938; зб. «Казки», 1939) і рос. («Адыгейські народні казки», 1940) мовами. Переклав 1939 поему «Катерина» Т. Шевченка (опубл. у підготовленій за участю М. зб. «Вірші та поеми» Т. Шевченка, Майкоп, 1939). Розстріляний гітлерівцями під час нім.-фашист. окупації краю.

Лит.: Вопросы истории адыгейской советской литературы, кн. 1. Майкоп, 1980.

М. Ш. Куніжєв.

МЕРКУР'ЄВ Валентин Михайлович (14.X 1937, с. Янди Усть-Удинського р-ну Ірк. обл.) — рос. письменник. Закін. 1987 Вищі літ. курси при Літ. ін-ті ім. О. М. Горького (Москва). Працював на нафтопромислах в Ірк. обл. (формувальникливарник, дизеліст), освоював ціліну в Хакасії, брав участь у будівництві Саяно-Шушенської ГЕС. З 1968 живе в Україні. Автор поет. збірок «Світанок у дорозі» (1976),

«Плече друга» (1977), «Йду до тебе» (1980), «Ковток з Ангари» (1987), книжок оповідань і повістей «Голос серця» (1976), «Зелений замок» (1982). Твори М. — своєрідна автобіогр. сповідь, їм притаманні щирість, оптимізм.

Лит.: Гельдман В. Голос сердца. «Книжное обозрение», 1977, 8 июля; Ткаченко С. «Иду к тебе». «Ворошиловградская правда», 1980, 26 февраля.

О. Л. Бішарев.

МЕРЛЬ (Merle) Робер Жан Жорж (29.VIII 1908, м. Тебесса, Алжир) — франц. письменник. Закін. Париз. ун-т. Професор англ. л-ри в Реннському, Тулуз., Алжир., Париз. ун-тах. Учасник 2-ї світ. війни. Романи М. «Уїкенд на південному березі» (1949; Гонкурів. премія, 1949), «Смерть — моє ремесло» (1952), «Острів» (1962) пройняті антивоєн., антифашист., антиколон. мотивами, порушують проблему відповідальності людини перед суспільством за свої дії. Романи-застереження «Тварина, обдарована розумом» (1967), «Мальвіль» (1972) і «Для нас не буває зорі» (1987) попереджають людство про загрозу ядерної війни. Роман «За склом» (1970) — про студ. бунт 1968 у Франції. В романах «Чоловіки під охороною» (1974), «Мадрапур» (1976) М. вдається до фантастики, нерідко переносить дію в інше місце або час, чим забезпечується динамізм, напруженість сюжету. Серія істор. романів «Доля Франції» (1977 — 86) — про реліг.-політ. боротьбу в 16 ст. у Франції, роман «Кумир» (1987) — з історії Італії 16 ст. М. належать також п'єси «Сізіф і смерть» (1950), «Новий Сізіф» (1956), докум. кн. «Монкада. Перша битва Фіделя Кастро» (1965). Окр. твори М. перекладали І. Бабинчук, Л. Венгеров, А. Жаловський, С. Пінчук, П. Соколовський, Г. Філіпчук.

Р. Ж. Ж. Мерль.

Тв.: Укр. перекл. — Уїкенд на південному березі. — Смерть — моє ремесло. К., 1969; Тварина, обдарована розумом. К., 1971; За склом. К., 1978; Мальвіль. К., 1980; Острів. Львів, 1983; Чоловіки під охороною. «Всесвіт», 1989, № 6 — 8; Рос. перекл. — Разумное животное. М., 1969; За стеклом. М., 1972; Мальвиль. М., 1990.

Лит.: Евнина Е. М. Робер Мерль. В кн.: Евнина Е. М. Современный французский роман 1940 — 1960. М., 1962; Пащенко В. І. Проти колоніалізму і війни. (Антиколоніальний роман сучасної Франції). К., 1969; Шевель С. Історичні романи Робера Мерля. «Всесвіт», 1982, № 8; Рязузова Г. М. Современный французский роман-«предупреждение». К., 1984; Камаєва О., Аксютіна О. Проблема боротьби за молодь у романі Р. Мерля «За склом» та її світоглядне значення. «Іноземна філологія», 1988, в. 92; Лещук Т. Ідейна еволюція політичної фантастики Робера Мерля. «Іноземна філологія», 1990, в. 97.

Т. Й. Лещук, В. І. Пащенко.

МЕРСЬЄ (Mercier) Луї Себастьян (6.VI 1740, Париж — 25.IV 1814, там же) — франц. письменник. Навч. в коледжі Чотирьох націй (Париж). Велику франц. революцію зустрів захоплено, але якобінцям не симпатизував. На філос. романі «Дикун» (1767), романі-утопії «2440-й рік» (1771) позначився вплив ідей Ж. Ж. Руссо. В п'єсах «Дезертир» (1770), «Незможний» (1772), «Суддя» (1774), «Візок оптовика» (1775) порушив гострі соціальні проблеми. В істор. п'єсах відбито важливі політ. події того часу. В багатотомній зб. нарисів «Картини Парижа» (1781 — 88) відобразив побут і звичаї парижан. М. належать літ.-крит. книжки «Про театр, або Нове есе про драматичне мистецтво» (1773), «Про літературу та літераторів» (1778), «Про Ж. Ж. Руссо, одного з головних письменників, які підготували революцію» (1791) та ін. П'єса М. «Зоя» пост. в 20-х рр. 19 ст. у Полтав. театрі.

Л. С. Мерсьє.

Тв.: Рос. перекл. — Картины Парижа, т. 1 — 2. М. — Л., 1935 — 36; [Твори]. В кн.: Французский театр эпохи Просвещения, т. 2. М., 1957; Год две тысячи четыреста сороковой Л., 1977.

Лит.: Левбарг Л. А. Луи Себастьян Мерсье. М. — Л., 1960.

Т. Т. Духовний.

МЕРТВІ МОВИ — мови, що перестали бути засобом усного спілкування і відомі з давніх писемних пам'яток, що дійшли від того часу, коли вони були живими. Такими є шумерська, вавилонська, готська, континентальні кельт. мови. Багато мов Пн. Америки, Пн. Євразії, Австралії стали чи стають М. м. Визначення деяких мов як мертвих є відносним. Так, ряд М. м. продовжують існувати у мовах, що з них розвинулися: давньогрецька — у грецькій, старослов'янська мова — у болг., макед., частково в російській. Деякі М. м. збереглися у живому користуванні як мови культу (коптська мова у християнегиптян, латинська — в катол. церкві). Санскрит з його варіантами, старослов'янська водночас діяли і як мови культу, і як літературні. Давньогрец. і лат. мови залишилися джерелом нової наук. термінології в біології, медицині, хімії та ін. науках. У виняткових істор. і соціальних умовах можливе перетворення М. м. у розмовну, як це відбулося з давньоєвр. мовою в Ізраїлі (див. *Іврит*). Мертвими мовами (санскритом, лат., давньоєвр., давньогрец., давньоруською) збереглася худож. і наук. л-ра.

Б. М. Задорожний.

МЕРФІ (Murphy) Річард (6.VIII 1927, графство Голуей, Ірландія) — ірл. поет. Закін. 1948 коледж Магдаліни Оксфорд. ун-ту, навч. у Сорбонні. У 1965 — 71 викладав у брит. та амер. ун-тах. Співець моря, його трудівників. Автор збірок «Археологія кохання» (1955), «Останнє рибальське судно Голуея» (1961),

«Плавання до острова» (1963), «Високий острів» (1974). В епіч. поемі «Огримська битва» (1968), що вважається найбільшим творчим здобутком М., трагічні для Ірландії події визв. боротьби кін. 17 ст. (битва 1691 біля м. Огріма) висвітлюються в органіч. зв'язку з проблемами сучас. Ольстеру. Уривки з поеми перекл. В. Коптілов.

Тв.: Укр. перекл. — Огримська битва. «Всесвіт», 1980, № 2.

Лит.: Саруханян А. П. Современная ирландская литература. М., 1973.

О. І. Земляний.

«МЕТА» — літ.-політ. журнал, орган «народовців». Виходив з вересня 1863 по січень 1864, з лютого по грудень 1865 у Львові щомісяця. Видавець-ред. — К. Климкович. Утверджував демокр. тенденції у сусп. житті, л-рі й журналістиці, викривав загарб. політику рос. самодержавства. Опубл. статті «Дещо до становища Русі супротив ляхко-московської борби», «Руське питання», «Значення Київського університету для українського народу» К. Климковича. Вміщувалися твори Т. Шевченка (вірші «Заповіт», «Н. Костомарову», «Мені однаково»), П. Чубинського (вірш «Ще не вмерла Україна»), П. Куліша (поема «Могильні сходини», істор. роман «Брати», розвідка «Руїна»), Д. Мордовця (поема «Козаки і море»), Є. Гребінки (повість «Можебилиця»), Ю. Федьковича (вірші «Писанка», «До керманіча», «Зіронько моя») та ін. Подано ст. «Критичний огляд української (руської) драматичної літератури» О. Кониського, нариси «Листи з Парижа» Марка Вовчка тощо. 1865 журнал публікував лише політ. матеріали, літ.-худож. частина ввійшла до літ.-наук. журналу «Нива». В ост., 16-му номері «М.» надр. «Слово до читателів „Мети“», в якому без жодних пояснень повідомлялося про припинення видання.

Лит.: Історія української дожовтневої журналістики. Львів, 1983.

В. Г. Пугач.

«МЕТА» — громад.-культур. та літ.-худож. журнал. Виходив 1908 — 09 у Львові раз на два тижні. Вид. — Д. Шухевич-Старосольська, до ред. комітету входили Катря Гриневичева, К. Малицька та ін. Був орієнтований на найширші кола жіноцтва. Вміщував наук.-популярні статті (Д. Шухевич-Старосольської, А. Павлик, К. Малицької, К. Лозенкової та ін.) з різних галузей знань, на громад.-політ. теми, про жін. рух в Україні та за її межами. Літ. розділ представлений творами І. Франка, П. Грабовського, У. Кравченко, О. Олеся, Х. Алчевської, Марусі Полтавки, Б. Лепкого, П. Карманського та ін.; перекладами з ін. л-р (І. Тургенєва, Л. Толстого, Г. Запольської та ін.). В журналі вперше опубл. оповідання «Над могилою Равві-Арона», «Біля роялю», «Тихою годиною» Катрі Гриневичевої, новелу «Рожі» Г. Хоткевича, дослідження «Ольга Кобилянська» О. Луцького. Друкувалися розвідки з питань мист-ва (І. Свенціцького), рецензії, літ. хроніка.

Ф. П. Погребенник.

МЕТАГРАМА (від грец. μεταγράφω — змінюю написане) — літ. гра, віршована загадка, що полягає в такій зміні початкової літери в слові, яка зумовлює утворення слів з ін. значенням, напр.: долото, болото, золото. У М. слова подаються описово — їх треба відгадати. Поширеними є М. у нар. творчості, у віршах для дітей:

Річкою красивою я взяла розгін,
раптом перша літера попливла в затоку.
А коли поставили іншу навзамін —
стала несподівано я... порою року.
(Десна — весна).
(Д. Білоус. «Хто я?»).

Л. О. Ставицька.

«МЕТАЛЕВІ ДНІ» — літ.-худож. і громад.-політ. журнал. Виходив 1930 — 33 в Одесі щомісяця (36 номерів). Продовжував традиції журналів «Блиски» і «Прибой». Серед публікацій — роман «Голгофа» Леся Гомона, уривок з роману «Степ кличе» Н. Лур'є, повісті «Завіса гір», «У павутинні» В. Миколука, «Кораблі» О. Батрова, «Смерть» Р. Брусиловського, оповідання Л. Скрипника, В. Мизинця, О. Гурєва, поезії В. Сосюри, М. Йогансена, В. Гадзінського, О. Близька, П. Педи, І. Калянника, С. Олійника, Т. Масенка та ін., нарис «Львів — напередодні» Я. Галана. Вміщено ст. «Бойові завдання пролетарської літератури» І. Микитенка, літ. портрети «Василь Чумак» В. Гадзінського, «Євген Плужник» І. Романченка й А. Сивокона, бібліогр. матеріали тощо. 1934 на базі журналів «М. д.» і «Шквал» засн. журн. «Літературний Жовтень».

Г. Д. Зленко.

«Мета». Обкладинка журналу.

«Металеві дні». Обкладинка журналу.

МЕТАЛОГІЯ (від грец. *μετά* — через, за і *λόγος* — слово) — використання в худож. тексті слів та виразів у переносному значенні, тобто *тропів*: *метафор*, *метонімії*, *уособлень*, *синекодх*, *символів*, *алегорій*, *гіпербол*, *літот* тощо. Протилежне поняття — *автологія*.

МЕТАСТАЗІО (Metastasio) П'єтро (справж. — Трапассі; 3.I 1698, Рим — 12.IV 1782, Відень) — італ. поет і драматург. 1719 прийнятий до поет. академії *Аркадія*. З 1730 — придворний поет у Відні. 1718 побачила світ його зб. «Поезії», до якої ввійшли трагедія «Юстин», ідилії «Банкет богів» та «Викрадення Європи», поеми «Смерть Катона» і «Походження законів», ода «На святе Різдво». Автор бл. 30 лірич. трагедій для муз. театру, кращі з яких: «Покинута Дідона» (1724), «Адріан у Сирії», «Деметрій» (обидві — 1731), «Олімпіада» (1732), «Демофонт» (1733), «Титове милосердя» (1734), «Антигон» (1743), «Цар-пастух» (1751), М. належать також праці з поетики. Музику на твори М. писали М. Березовський (опера «Демофонт» та ін.), К. В. Глюк, В. А. Моцарт, Д. Скарлатті, І. Мислівечек. Окр. вірші М. переклав І. Качуровський.

П. Metastasio.

Тв.: Рос. перекл. — Александр в Иидии. СПб, 1755; Узнанная Семирамида. СПб, 1760; Олимпиада. СПб, 1769; Антигон. СПб, 1770.

Лит.: Стендаль Ф. Жизнеописание Гайдна, Моцарта и Метастазіо. В кн.: Стендаль Ф. Собрание сочинений, т. 8. М., 1959; Рейзов Б. Г. Итальянская литература XVIII в. Л., 1966.

Т. Т. Духовний.

МЕТАТЕЗА (від грец. *μετάθεσις* — переміщення, перестановка) — переставляння звуків, рідше складів у словах (напр., бгати з гьбати, ведмідь з медвѣдь, капость з пакость). Частіше буває в словах іншомов. походження [напр., друшляк з нім. *Durchschlag* (дуршлаг), Нимидора з грец. *Μινωδώρα* (Минодора)]. Зумовлене намаганням уникнути важковимовлюваних або не властивих даній мові звукосполучень; один із видів комбінаторних змін звуків. Форми М. нерідко стають термінами (напр., шавлія з сальвія), розмовними (соша з шосе), просторічними (булгахтер з бухгалтер), діалектними (кирниця з криниця) синонімами літ. лексики. У худож. л-рі жартівливі М. використовуються для створення каламбурних та гумор. ефектів (напр.: «...Купріяні нікуди не зникав, порався біля пані, яка безуспішно шукала пляшечку з валер'янкою. — Валер'яне! Де моя купріянка? Тобто, де валер'янка?». О. Носенко).

Лит.: Булаховський Л. А. З історичних коментарів до української мови. Метатеза. «Мовознавство», 1949, т. 8.

О. Д. Пономарів.

МЕТАФОРА (від грец. *μεταφορά* — перенесення) — *троп*, заснований на перенесенні за подібністю ознак і властивостей одного предмета, явища на інший. В основі М. лежить здатність слова, при активізації різних граней його *семантики*, примножувати свою номінативну функцію. Напр.: «Гашу над столом моїм Полум'я зблідлий листок...». (В. Свідзінський). Побутує тлумачення М. як скороченого *порівняння* (листок полум'я — полум'я, як листок), проте в М. обидва плани смислової структури виступають у злитті, а не в окремішності, якою характеризується порівняння. На цій принциповій різниці наголошував ще Митрофан Довгалецький. Давнім укр. *поетикам* притаманний той нормативний підхід до М., що бере початок в античності, а згодом утверджується в естетиці *класицизму*. Для укр. поет. традиції, особливо Т. Шевченка та його послідовників, характерна метафор. система, заснована на відносній стриманості й ощадливості тропів, закоріненості їх у *фольклорі* і нар. символіці, на реаліст. основі асоціацій, що не виключає яскраво експресивного інакомовлення: «І хліб насущний замість Кровавим потом і сльозами» (Т. Шевченко). Романтична і символістська поетики, навпаки, тяжіли до посиленої метафоричності. В укр. поезії яскравою метафорикою позначені твори П. Тичини, М. Бажана, В. Мисика, Л. Первомайського, Д. Павличка, Л. Костенко, І. Драча, М. Вінграновського та ін. Вишуканість метафор. письма властива й поетам молодшої генерації — І. Малковичу, В. Герасим'юку, І. Римаруку, Ю. Буряку, Ю. Андруховичу та ін. М. поетична (вживана і в прозовому творі) несе великий заряд суб'єктивного сприйняття й індивідуального світовідчуття, власної системи цінностей митця. Своєрідність поет. світу письменника великою мірою зумовлена питомою вагою та характером метафорики. М. є істотною ознакою сучас. худож. мислення (М. кінематографічні, живописні тощо). Тому вивчення М. вийшло далеко за межі стилістики та поетики: вона стала предметом уваги *семіотики*, логіки й методології науки, теорії пізнання.

Лит.: Потебня А. А. Из записок по теории словесности. Х., 1905; Мейлах Б. С. Метафора как элемент художественной системы. В кн.: Мейлах Б. С. Вопросы литературы и эстетики. Л., 1958; Коцюбинська М. Х. Відтворення чи перетворення. «Радянське літературознавство», 1967, № 1; Соловей Е. С. «Метафора-прийм» і «метафора-відкриття». «Радянське літературознавство», 1970, № 1; Соловей Е. С. Нові дослідження про метафору. «Радянське літературознавство», 1973, № 2; Жоль К. К. Мысль. Слово. Метафора. К., 1984; Вовк В. Н. Языковая метафора в художественной речи. К., 1986; Метафора в языке и тексте. М., 1988; Теория метафоры. М., 1991.

Е. С. Соловей.

МЕТАФРАЗА (від грец. *μετάφρασις* — перефразування) — переказ змісту літ. твору. М. називається також прозовий підрядник вірша.

МЕТЕРЛІНК (Maeterlinck) Моріс Полідор Марі Бернар (29.VIII 1862, м. Гент — 5.V 1949, Ніцца, Франція) — бельг. письменник. Здобув юрид. освіту в ун-тах Гента й Парижа (1882 — 85). З 1896 жив у Франції, в 1940 — 47 — у США. Член літ. об'єднання «Молода Бельгія». Один з провідних представників драматургії *символізму*. Писав франц. мовою. Починав як поет — збірки «Парники» (1889), «Дванадцять пісень» (1896; доп. вид. «П'ятнадцять пісень», 1900). Для ранніх творів — п'єси-казки «Принцеса Мален» (1889), одноактних п'єс «Неминуча» і «Сліпці» (обидві — 1890), драми «Пелеас і Мелісанда» (1892) — характерні складна символіка, містичні настрої. Згодом у творах М. частіше звучить протест проти жорстокості долі (п'єси «Смерть Тентажіля», 1894; «Синьобородий і Аріяна, або Даремний визвіл», 1896), з'являються реаліст. тенденції (істор. драма «Монна Ванна», 1902, та ін.). Пошук істини, прагнення до щастя, віра в перемогу людини над силами природи — в основі романтич.-філос. драми-казки «Синя пташка» (1908), що є одним з найкращих творів М. Йому належать ряд книжок есе «Скарб смиренних» (філос., 1896), «Мудрість і доля» (1898) і «Захований храм» (1902), творів натур.-філос. характеру («Життя бджіл», 1901; «Розум квітів», 1907; «Життя мурашок», 1930, та ін.), кн. мемуарів «Блакитні бульбашки (щасливі спогади)» (1948). Лауреат Нобел. премії (1911).

М. П. М. Б. Метерлінк.

Поезії М. відомі в Україні з 1899 завдяки перекладам П. Грабовського. Леся Українка першою звернулася до драматург. спадщини М., переклала 1900 драму «Неминуча»; у ст. «Утопія в белетристиці» використала, попередньо переклавши, філос. есе М. «Оливне гілля». В різні часи окр. твори М. перекладали також М. Вороний, М. Терещенко, М. Рильський, Є. Тимченко, М. Загірня, Н. Кобринська, М. Антонюк, П. Долина, В. Милієв, Ф. Крушинський, Н. Андріанова, І. Ставничий. В основу поеми «По дорозі в Казку» О. Олесь (1908), за свідченням П. Филиповича, покладено сюжет драми М. «Сліпці». За мотивами «Синьої пташки» І. Кочерга написав драму «Пісня в келиху» (1910). Про творчість М. писали Г. Франко, О. Кобилянська, В. Стефаник, І. Нечуй-Левицький, М. Коцюбинський, Ю. Кміт, М. Євшан, О. Білецький, М. Рильський, М. Семенко, О. Кульчицький, М. Вороний, К. Трочинський та ін. Підтекст п'єси М. «Смерть Тентажіля» досліджував Я. Мамонтів. П'єси М. («Синя пташка», «Монна Ванна») йшли в ряді укр. театрів (Київ, Дніпропетровськ та ін.). Портрет с. 345.

Тв.: Укр. перекл. — Глибоке життя. «Світ», 1906, ч. 1 — 3, 5; Сліпці. К., 1907; Монна Ванна. К., 1907; В середині. К., 1908; Синьобородий і Аріяна, або Даремний визвіл. Львів, 1913; Синя пташка. К., 1918; Непроханий гість. К., 1918; Чудо святого Антонія. Сатирична легенда. К., 1919; Синя пташка. К., 1965; [Вірші]. В кн.: Сузір'я французької поезії. Антологія, т. 2. К., 1971; Неминуча. В кн.: Українка Леся. Зібрання творів, т. 6. К., 1977; «Оливне гілля». В кн.: Леся Українка. Публікації. Статті. Дослідження. К., 1984; «Що се чути? О, се мрії...». В кн.: Грабовський П. Вибрані твори, т. 1. К., 1985; [Вірші]. В кн.: Рильський М. Зібрання творів, т. 10. К., 1985; 3 «П'ятнадцять пісень». В кн.: Вороний М. Твори. К., 1989; Рос. перекл. — Пьесы. М., 1958; Пьесы. В кн.: Верхарн Э. Стихотворения. Зори. — Метерлинк М. Пьесы. М., 1972; Синя птица. Л., 1975. Лит.: Веселовская М. В. Молодая Бельгия. В кн.: Молодая Бельгия. М., 1907; Кульчицкий О. По дорозі в велику тайну (останній етап творчості Моріса Метерлінка). «Літературно-науковий вістник», 1923, № 1 — 2; Білецький О. В мастерской художника слова. В кн.: Білецький О. Зібрання творів, т. 3. К., 1966; Мамонтов Я. Основні принципи драматичної мови. В кн.: Мамонтов Я. Театральна публіцистика. К., 1967; Андреев Л. Г. Морис Метерлинк. В кн.: Андреев Л. Г. Сто лет бельгийской литературы. М., 1967; Нечуй-Левицький І. Українська декадентщина. В кн.: Нечуй-Левицький І. Зібрання творів, т. 10. К., 1968; Шкунаева И. Д. Бельгийская драма от Метерлинка до наших дней. М., 1973; Українка Леся. Утопія в белетристиці. В кн.: Українка Леся. Зібрання творів, т. 8. К., 1977; Рильський М. Слово перекладача. В кн.: Рильський М. Зібрання творів, т. 15. К., 1986.

Я. І. Кравець.

МЕТЛИНСЬКИЙ Амвросій Лук'янович [псевд. — Амвросій Могила, Амвросій, Мітла, Земляк та ін.; 1814, с. Сари, тепер Гадяцького р-ну Полтав. обл. — 17 (29).VII 1870, Ялта] — укр. поет, фольклорист і видавець. Брат С. Л. Метлинського. З сім'ї дрібномастного дворянина. Навч. в Гадяцькому повіт. уч-щі та гімназії. Закін. 1835 Харків. ун-т, працював у ньому помічником бібліотекаря. Захистив 1843 магістер. дисертацію «О сущности цивилизации и значении ее элементов» і зайняв посаду професора рос. словесності Харків. ун-ту. Після захисту 1849 докт. дисертації «Взгляд на историческое развитие теории прозы и поэзии» (вид. 1850) працював 1849 — 54 ординарним професором Київ. ун-ту; 1854 — 58 — знову професор Харків. ун-ту. Після 1858 подорожував по Німеччині, жив у Женеві, Сімферополі, Ялті.

А. Л. Метлинський.

Літ. діяльність почав у 30-і рр. Входив до літ. гуртка І. Срезневського і належав до другого покоління укр. письменників-романтиків. Друкував вірші в альманахах «Молодикъ» і «Сніп». Осн. поет. твори М. опубл. у зб. «Думки і пісні та ще дещо» (1839, разом зі вступною ст. «Заметки относительно южнорусского языка»). Крім 28 ориг. творів (вірші, балади, сонети), збірка містить укр. і рос. переклади та переспіви М. з чес, словац., польс. та нім. нар. поезії, л-ри. 1848 видав 5 випусків «Южного русского сборника», де вмістив власні твори (переробки із зб. «Думки і пісні...», ст. «Правописание южнорусского языка или наречия»), твори М. Петренка, С. Александрова, М. Макаровського, Г. Квітки-Основ'яненка з короткими їхніми життєписами. У своїх поезіях М. з ностальгією пише про козацькі часи — добу нац. волі, гідності й доблесті (вірші «Бандура», «Степ», «Спис», «Козак, гайдамак, чумаки», «Козак та буря», «Козача смерть»), протиставляючи їх сучасному життю з його безрадісністю,

деградацією духу, занепадом рідної мови, втратою істор. пам'яті. Протиставлення двох епох у житті нації в творах М. є не лише формою ідеол. заперечення самодерж.-кріпосн. ладу, а й композиційно-естет. принципом. Поет. символами істор. минулого є героїчні образи козака й бандуриста; їхня смерть уособлює загибель цілого ідеального світу, рідної мови і нар. поезії («Козак та буря», «Бандурист», «Смерть бандуриста», «Рідна мова»). М. притаманне траг. світосприйняття, нац.-патріот. тема забарвлена в нього у похмурі тони. Контрастом до ідеал. картин минулого є реаліст. побут. зарисовки соціальної беззахисності й відчуженості людини («Дитина-сиротина», «Старець», «До вас»). У публіцист. і реліг.-моралізаторських поезіях М. осуджує відступництво («Зрадник»), утверджує вірність нар. звичаям і традиціям («До гостей», «Ніч»). Роздумами про минулість життя, поетизацією природи пройняті лірико-філос. медитації («В'язонько», «М. М. М.», «Ще день життя минувся», «Як свічка, знай, палає...», «Вже тихо, ніч, вже всюди тихо», «Що діється на небесах!»). Символіка в поезії М. тісно пов'язана з нар. фантастикою, персоніфікованими образами природних стихій. Образна система їх відзначається високим ступенем худож. узагальнення; епічна розповідь — ліризацією, окремі твори є розгорнутою метафор. картиною.

Символіка балад, експресивні картини буйної природи пов'язані з худож. світом нар. поезії. М. започаткував громадян. лірику в новій укр. л-рі. Він володів глибокими знаннями з історії естет. думки, був прибічником нім. класич. філософії. Розглядаючи укр. л-ру як складову частину л-ри європейської, вказував на непродуктивність наслідування антич. зразків, заперечував класицист. принципи, орієнтувався на худож. практику нових л-р, що відображають самотутнє нац. життя. М. вказував на значення худож. фантазії, що перетворює дійсність, на нерозривність у творі змісту і форми, підкреслював універсальний характер л-ри (на відміну від ін. видів мист-ва). Усе це об'єктивно сприяло утвердженню в укр. літ.-естет. думці наук. погляду на природу худож. творчості. Ряд праць присвятив укр. мові — «Заметки относительно южнорусского языка» і «Правописание южнорусского языка или наречия». В них обґрунтовував естет. цінність укр. мови, відзначав її багатобарвність, здатність виражати найширший діапазон думок і почуттів. 1852 видав із своєю передмовою «Байки й прибаютки» Л. Боровиковського, а 1854 — фольклорний зб. «Народные южнорусские песни». До творчості М. виявляв інтерес Т. Шевченко. М. Костомаров відзначав, що «більша частина із його віршів позначена обдаруванням і відмітна особливою художністю» (Костомаров М. І. Твори, т. 2. К., 1967, с. 391).

Тв.: Думки і пісні. Львів, 1897; Твори. Львів, 1914 [у співавт.]; [Вірші]. В кн.: Українські поети-романтики 20 — 40-х років XIX ст. К., 1968; Невідомі вірші Амвросія Метлинського. «Радянське літературознавство», 1970, № 7; [Вірші]. В кн.: Українські поети-романтики. К., 1987; Народные южнорусские песни. Предисловие. В кн.: Слов'янська фольклористика. К., 1988.

Лит.: Шамрай А. П. Мотиви «національної туги» в творчості І. Галки та А. Могили. В кн.: Харківська школа романтиків, т. 2. Х., 1930; Приходько П. Г. Шевченко й український романтизм 30 — 50 рр. XIX ст. К., 1963; Крижанівський С. А. Амвросій Могила та Ієремія Галка. В кн.: Могила Амвросій, Галка Ієремія. Поезії. К., 1972; Яценко М. Т. Українська романтична поезія 20 — 60-х років XIX ст. В кн.: Українські поети-романтики. К., 1987.

М. Т. Яценко.

МЕТЛИНСЬКИЙ Семен Лук'янович (псевд. — Семен Родина, Марко Онука; р. н. невід., с. Сари, тепер Галицького р-ну Полтав. обл. — після 1867, там же) — укр. поет і етнограф, член Рос. геогр. т-ва. Брат А. Л. Метлинського. Навчався, ймовірно, в Гадяцькому повіт, уч-щі. У 40 — 50-х рр. — колезький реєстратор у Гадячі. Автор зб. «Мова з України» (ч. 1, 1858). Поезія М. має в основному романтич. характер; автор часто звертався до народнописаних сюжетів, деякі вірші пройняті реліг.-моралізатор. мотивами. В істор.-побут. п'єсі «Мотря Кочубейвна» (1861 надр. 1-й акт) змалював драм. сторінки історії України. Переспівував окр. твори О. Пушкіна, М. Лермонтова. Частину зібраних М. фольклор. матеріалів умістив А. Метлинський у зб. «Народные южнорусские песни» (1854). Неопубл. залишилися праці М. — «Етнографічні відомості» (1851, 1854; про одяг, звичаї, повір'я тощо своїх земляків) та «Словник найбільш вживаних у Гадяцькому повіті слів» (1852); рукописи зберіг. в архіві Рос. геогр. т-ва (Петербург).

Лит.: Петров Н. И. Очерки истории украинской литературы XIX ст. К., 1884; Зеленин Д. К. Описание рукописей ученого архива императорского Русского географического общества, в. 3. Пг., 1916; Гачечиладзе А. Мост связующий. «Литературная Грузия», 1975, № 6; Куліш П. О. Перегляд українських книжок. В кн.: Куліш П. Твори, т. 2. К., 1989.

П. П. Ротач.

МЕТОД ХУДОЖНИЙ, метод творчий (від грец. *μεθόδος* — шлях дослідження, спосіб пізнання) — в літературознавстві поняття, що означає спільність осн. принципів худож. відображення дійсності, типологічну спорідненість творів і нац. л-р певного періоду у підході до життя та в засобах і формах його мист. втілення. Об'єктивно, як про найдавніший, можна говорити про М. х. давньогрец. л-ри, теоретично узагальнений у працях Арістотеля, зокрема в його вченні про наслідування (мімезис). М. х. детермінований істор.-сусп. умовами, пов'язаний із світоглядом та естет. поглядами письменника. В науці утверджувалася концепція істор. наступності зміни таких М. х., як реалізм Відродження, *класицизм*, *сентименталізм*, просвітительський реалізм, *романтизм*, реалізм 19 і 20 ст.

Виразно окреслюється тенденція хронологічно паралельного співіснування різних М. х. та їх підвидів, особливо в л-рі 20 ст. Часто вони ототожнюються з напрямками, течіями, стилями, внаслідок чого в теор. поглядах на М. х. бракує чіткості. Категорія М. х. має різні рівні чинності: як міжлітературне і трансепохальне утворення, як властивість творчості письменника (напр., реалізм М. Гоголя, Панаса

Мирного), певної нац. л-ри (рос. реалізм, укр. романтизм). Ряд теор. проблем М. х. лишається недостатньо з'ясованим. Роль і значення М. х. найвиразніше окреслюється в істор. становленні кожної нац. л-ри. В укр. письменстві — це *бароко* (яке, безперечно, виходить за межі лише стилю), романтизм, крит. реалізм та соціаліст. реалізм (явище у межах колишнього СРСР, а почасти й поза ним). Вплив категорій і принципів М. х. об'єктивно позначається на творчості письменника. Коли М. х. стає науково усвідомленим, отже й теор. обґрунтованим, він не тільки використовується при тлумаченні й оцінюванні мист. явищ, а й більш чи менш виразно коригує творчість письменника. Але тут виникає загроза нормативності, а то й догматизму, як це, зокрема, сталося з соціаліст. реалізмом. Його постулати, передусім щодо зображення дійсності в революц. розвитку, виховання трудящих у дусі комунізму, стали ідеологічними і жорсткими вимогами до письменника, оцінними мірками, які не лише прикладалися до творів, а й гнітили творчу індивідуальність, диктували її поведінку — в л-рі та житті. М. х. і творчий метод, як правило, вживаються в однаковому значенні, хоча між ними є певна відмінність: метод як художня система і метод як спосіб, «технологія» творчості. В цьому останньому сенсі має зміст таке поняття, як *індивідуальність творча*.

Літ.: Творческий метод. М., 1960; Сквозников В. Д. Творческий метод и образ. В кн.: Теория литературы. Основные проблемы в историческом освещении. Образ, метод, характер. М., 1962; Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили. К., 1981; Костенко А. З. Дialeктика художнього образу. К., 1986.

Г. М. Сивокін.

МЕТОДІЄВ Димитр Христов (11.IX 1922, с-ще Гара-Белово, тепер у складі м. Белово) — болг. письменник, перекладач, громад. діяч. Учасник Руху Опору. Закін. 1954 Літ. ін-т ім. О. М. Горького (Москва). Автор роману у віршах «Димитровське плем'я» (1951), поет. збірок «На штурм» (1945), «Країна мрій» (1956), «Велике переселення» (1970), «І все знов повторюватиметься» (1975), «Монологи в дорозі» (1975), «Ріки, з яких пив воду» (1985) тощо. В поезії М. порушено актуальні проблеми сучасності, вони сповнені громадян. звучання й лірич. сповідальності. Перекладає твори укр. (Т. Шевченка, І. Франка, П. Воронька, Д. Білоуса) та рос. письменників. За переклад «Кобзаря» відзначений премією ім. М. Т. Рильського (1974). М. належить ряд статей, присвячених укр. поетові («Безсмертний син українського народу», «Тарас Шевченко», «Ми любимо Шевченка»). Окр. твори М. перекладали Д. Білоус, П. Воронько, В. Ткаченко. Портрет с. 347.

Д. Х. Методиев.

Тв.: Укр. перекл. — Червоний мак. К., 1969; Велике переселення. К., 1975; Рос. перекл. — Избранное. М., 1987.

Літ.: Захаржевська В. Апофеоз братнього єднання. «Літературна Україна», 1974, 19 лютого; Сингаївський М. Подвижницький труд. «Всесвіт», 1974, № 9.

В. О. Захаржевська.

МЕТОДОЛОГІЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА — комплекс способів і прийомів аналізу, які в сукупності характеризують певну літературознавчу школу. Див. *Літературознавство*.

МЕТОНІМІЯ (від грец. μετωνομία — перейменування) — вид *тропа*, в основі якого лежить *іноказання*, зокрема накладання на переносне значення слова його прямого значення. М. переносить ознаки одного предмета на ін. на підставі реальних зв'язків між ними. Напр.: «Мій предок вогнем і залізом титул собі добув» (В. Симоненко); «Мовчить Полтава, наче приголомшена...» (Л. Костенко) та ін. Коли в М. поєднуються предмет і ознака суміжного предмета, виникає метонімічний *епітет*: «Здрастуй, юність моя кароока» (В. Сосюра). Окр. видом М. є *синекдоха*.

Літ.: Потебня А. А. Из записок по теории словесности. Х., 1905; Пустова Ф. Д. Тропіка в художньому творі. Донецьк, 1972;

Федоров А. И. Образная речь. Новосибирск, 1985; Поляков М. Я. Вопросы поэтики и художественной семантики. М., 1986.

Л. О. Ставицька.

МЕТР (грец. μέτρον — міра, розмір) у віршуванні — у широкому розумінні це внутр. принцип організації віршової мови, що характеризується кількістю або якістю і послідовністю складових елементів вірша. В основу вимірювання у *квантитативному віршуванні* покладена кількість часу, необхідна для вимови складу й побудованих на ньому більших віршових одиниць. Зокрема, в *античному віршуванні* за одиницю часу бралася тривалість короткого складу — *мори*, довгий склад дорівнював двом морам; однакові комбінації коротких і довгих складів утворювали *стопи*; із стоп складалися віршові розміри (метри). У *квалітативному віршуванні* М. є закономірним чергуванням сильних і слабких місць. У *силабо-тонічному віршуванні* періодично повторюване сполучення сильного і слабого місць у рядку називають *стопою*, а впорядковане сполучення стоп — *розміром*. М. розглядають або як окр. явище ритму, тобто закономірне чергування якісно різнорідних одиниць, або, навпаки, ритмом вважають різноманітне втілення метричної схеми. У вузькому розумінні М. — те саме, що й *розмір вірша*.

Літ.: Якубський Б. Наука віршування. К., 1922; Гаспаров М. Л. Современный русский стих. Метрика и ритмика. М., 1974; Жирмунский В. Теория стиха. Л., 1975.

Н. В. Костенко.

МЕТРИКА (грец. *μετρική*, від *μετρον* — міра) — сукупність нормативних принципів організації та будови вірша й віршування, система правил про взаємозалежність складових елементів віршової мови. У вузькому розумінні М. — вчення про віршові розміри (див. *Метр* у віршуванні). Загалом М. охоплює всі питання, що стосуються худож. закономірностей звукової будови вірша. М. визначають також як систему віршування, характерну для тієї чи іншої нац. мови або певної істор. епохи (М. антична, М. українська тощо). В античності М. називався один з розділів теорії музики. Згодом М. утвердилася в системі *граматики* та *лінгвістики*. Нині М. поряд з ритмікою розглядається переважно як розділ *поетики*, який розвивається на межі *літературознавства* й *мовознавства*. Розрізняють теоретичну М., що аналізує принципи чергування сильних і слабких місць у вірші; описову М., що вивчає метричні особливості конкретного поета або конкретного періоду в розвитку віршування; історичну М., що досліджує розвиток і зміну віршових розмірів, історію систем віршування тощо. З 19 ст. на основі зіставлення різних нац. систем віршування розвивається порівняльна М.

Літ.: Сидоренко Г. К. Українське віршування. К., 1972; Жирмунский В. Введение в метрику. В кн.: Жирмунский В. Теория стиха. Л., 1975; Гаспаров М. Л. Очерк истории русского стиха. Метрика, ритмика, рифма, строфика. М., 1984.

Н. В. Костенко.

МЕТРИЧНЕ ВІРШУВАННЯ (від грец. *μετρον* — міра) — система віршування, яка базується на *ізохронізмі* (рівнотривалості рядків за часом вимовлення), що досягається впорядкованістю довгих і коротких складів у рядку. Іноді М. в. називають *квантитативним віршуванням*. М. в. характерне для мов, у яких довгота й короткість голосних має смислорозрізнявальне значення (грецька, македонська, італійська та ін.). Найрозвиненішими видами М. в. є *античне віршування*, араб. та перс. *аруз*, санскритське *джаті*. Найменшими одиницями відліку часу в М. в. є *мори*, які об'єднуються в *стопи*; як правило, короткий склад дорівнює одній морі (позначається U), довгий — двом морам (позначається —). На кожному стопу падає ритмічний наголос — ікт; наголошений склад називається *арсисом*, ненаголошена частина стопи — *тезисом* (див. *Арсис і тезис*). Найпоширеніші стопи — *хорей*, *ямб*, *дактиль*, *амфібрахій*, *анapest*). Кілька стоп, які становлять закінчену ритміко-мелод. фразу, утворюють *вірш* (рядок), кілька віршів — *строфу*. Спроби прищепити М. в. на східнослов'ян. ґрунті належать Лаврентію Зизанію та Мелетію Смотрицькому. В своїх граматиках, наділяючи (за аналогією до грец. мови) голосні староукр. мови довготою й короткістю, вони описали найпоширеніші стопи, а Мелетій Смотрицький проілюстрував свої теор. викладки власними вірш. прикладами.

М. М. Сулима.

МЕТРОРЯД — віршова одиниця, в межах якої відбувається чергування сумірних *стоп*. Може становити піввірш, рядок, два рядки. Метроряд-п і в і р ш :

Ти не хтів мене взять, полишив мене тут на сторожі.

U U -' / U U -' / U U -' / U U -' / U U -' / U

(Леся Українка. «Ти не хтів мене взять»).

Метроряд-р я д о к :

Пісня по волі давно не літала.

-' U U / -' U U / -' U U / -' U

(Леся Українка. «Грай, моя пісне»).

Метроряд — два рядки :

Де та шука,

яка припливла з Кременчука.

U U -' U

U -' U U -' U U -' U

(В. Осадчий. «Іфіка-ієрополітика»).

Літ.: Сидоренко Г. К. Віршування в українській літературі. К., 1962.

Г. К. Сидоренко.

МЕТЬЮЗ (Matthews) Вільям Клісман (22.II 1901, м. Нарва, Естонія — 3.V 1958, Лондон) — англ. філолог, балтист і славіст, перекладач. Закін. 1923 Манчестер. ун-т. 1926 захистив дисертацію на тему «Вплив Байрона на російську поезію». У 1926 — 30 працював у Ризі — викладачем Ін-ту англ. мови, 1930 — 40 — в Латв. ун-ті. Під час 2-ї світ. війни жив у Австралії. З 1946 — викладач, з 1948 — професор рос. мови і л-ри, з 1950 — декан ф-ту мови і л-ри Ін-ту слов'ян. і східноєвроп. досліджень Лонд. ун-ту. За ініціативою М. 1955 на цьому ф-ті впроваджено викладання укр. мови. У 1950 — 58 — гол. ред. квартальника «The Slavonic and East European Review» («Слов'янський і східноєвропейський огляд»). У 1957 — 58 — президент Брит. асоціації славістів. Автор монографій «Мови СРСР» (1951), «Структура і розвиток російської мови» (1953), багатьох статей про слов'ян. мови, зокрема українську («Відміни іменників в українській мові», 1949; «Деякі спостереження щодо української мови», 1955; «Фонеми української мови», 1957). Перекладав з латис., ест., рос. та укр. поезії, зокрема вірш «Дезертир» Ю. Федьковича («The Slavonic and East European Review», 1951, т. 29, № 73). Укладач латис.-англ. словника (1930), перекладач та укладач зб. «Антологія нової естонської поезії» (1953), «Сторіччя латиської поезії: Антологія» (1958). 11.III 1951 у Лондоні на вечорі, присвяченому

90-м роковинам смерті Т. Шевченка, виступив з доповіддю «Тарас Шевченко: Людина і символ» (опубл. 1951), в якій глибоко охарактеризував літ. і малярську творчість Т. Шевченка, розглядаючи його як символ укр. нації в її волелюбних устремліннях. Доповідь кілька разів передруковувалась, зокрема в англ. збірці поезій Т. Шевченка «Пісня з темряви» (перекл. В. Річ, 1961). Дослідження М. в галузі україністики схвально оцінив Ю. Шевельов (Ю. Шерех) — «Праці В. К. Метьюза (з україністичних студій в Англії)», опубл. в амер. журн. «Україна», 1950, № 4.

Р. П. Зорівчак.

МЕТЬЮРІН (Maturin) Чарлз Роберт (25.IX 1780, Дублін — 30.X 1824, там же) — ірл. письменник. Писав англ. мовою. Закін. Триніті-коледж у Дубліні. Був протест. священиком. Автор патріот. творів у дусі *готичного роману* — «Запальний ірландець» (1808), «Ірландський вождь» (1812) тощо, драм «Бертрам» (1813, пост. 1816), «Фредольфо» (1819) та ін., віршів. Найзначніший твір — роман «Мелмот Блукач» (1820), гол. герой якого приречений на довічні блукання за спробу досягнути таємниці світобудови. Людина спроможна протистояти силам зла — така осн. ідея цього композиційно багатоярусного, насиченого романтико-фантаст. символікою, експресивного за тональністю твору. О. де Бальзак переосмислив сюжетну колізію роману у філос.-сатир. повісті «Прощений Мелмот» (1835).

Тв.: Рос. перекл. — Мельмот Скиталець. Л., 1976.

Р. І. Доценко.

МЕФОДІЙ (бл. 815 — 6.IV 885) — один із слов'ян. просвітителів. Див. *Кирило і Мефодій*.

МЕХСЕТІ ГЯНДЖЕВІ (р. н. невід., ймовірно м. Гянджа, Азербайджан — р. см. невід., ймовірно там же) — азерб. поетеса 12 ст. Писала переважно *рубаї* (гол. чин. любовно-філос. змісту), а також *газелі*, що відзначаються високою поет. майстерністю. До нас дійшов один диван М. Г. (рукопис зберіг. в Ін-ті рукописів АН Азербайджану). Поезії М. Г. відтв. красу життя, для них характерні реаліст. зображення дійсності, безпосередність, простота, вони відзначаються вільнотвором. Окр. рубаї М. Г. переклав О. Петькун.

Тв.: Укр. перекл. — Рубаї. В кн.: Петькун О. Г. Щільники. К., 1983; Рос. перекл. — Рубаї. Баку, 1975; Лирика. Баку, 1985.

Лит.: Крымский А. Е. Низами и его современники. Баку, 1981.

В. М. Арзуманли.

МЕЦАРЕНЦ (справж. прізвище — Мецатурян) Місак Карапетович [січень 1886, с. Бінкян, Зх. Вірменія, у складі Туреччини — 22.VI (5.VII) 1908, Константинополь] — вірм. поет. Навч. 1902 — 05 в Кедронському уч-щі Константинополя. Автор збірок «Райдуга» і «Нові пісні» (обидві — 1907), пройнятих скорботними роздумами про долю рідного народу під османським ігом, мрією про вільний і справедливий світ. У поезії М. відбилися риси романтизму й символізму. Писав і вірші в прозі, оповідання, крит. статті. Перекладав з рос. та англ. л-р. Окр. вірші М. переклав П. Засенко.

Тв.: Укр. перекл. — [Вірші]. В кн.: Вірменська класична поезія. К., 1988; Рос. перекл. — [Вірші]. В кн.: Пoesия Армении. М., 1916; [Вірші]. В кн.: Из западноармянской поэзии. Ереван, 1979.

В. В. Кочевський.

М. К. Мецарян.

МЕЧІЄВ Кязим Беккійович (жовтень 1859, аул Шикі, Балкарія — 14.III 1945, с. Кум-Тебе, обл. м. Талди-Кургана, Казахстан) — балкарський поет, основоположник сучас. балкарської літератури. Був ковалем. Навчався в ефенді, у Лескенському медресе. Шляхом самоосвіти одержав різнобічні знання, опанував кілька сх. мов. Двічі (1896 і 1909 — 10) подорожував країнами Бл. Сходу. Багато поезій М. поширилися у списках араб. мовою, стали нар. піснями. У ранніх творах переважає любовна лірика, з кін. 90-х рр. у поезіях з'являються соціальні мотиви (поєми «Іман-Іслам», «Пророки»). Поет засуджує реліг. чвари, війни (вірші «Чорні дні», «Відверте слово», «1914-й рік»). У найкращих творах — поемах «Поранений тур» (1907) і «Бузжигіт» (1910 — 17) яскраво виявився гуманіст. світогляд автора. Оpubл. книжки М. — «Повчання» (1896), «Пісня про Солтан-Хаміде» (1918), «Моє слово» (1938), «Вибране» (1959, 1984), «Вибрані твори» (т. 1 — 2, 1989). За життя зазнав переслідувань. У березні 1944 був депортований сталій, сатрапами, розділивши траг. долю свого народу. Вірші цього періоду, однак, сповнені віри в ідеали добра і справедливості. М. був знайомий з Марком Вовчком.

Лит.: Теппеев А. Кязим Мечиев. Нальчик, 1979; Очерки истории балкарской литературы. Нальчик, 1981.

Ф. Урусбієва.

МЕШТЕРГАЗІ (Mesterházi) Лайош (3.III 1916, с. Кішпешт — 4.VI 1979, Будапешт) — угор. письменник. Закін. 1937 Будапешт. ун-т. 1938 — 39 навч. в Париз. ун-ті. В романі-епопеї «Свідчення» (кн. 1 — 3, 1955 — 56) показав повалення фашист. режиму в Угорщині. Роман «За кілька кроків кордон» (1958) — про події угор. революції 1919. У філос. романі-есе «Загадка Прометей» (1973) порушив актуальні проблеми сучасності, проголошуючи принципи гуманізму й демократії. Автор збірок оповідань «Без чудес» (1951),

«Вірність» (1952), п'єс «Люди з Будапешта» (1958), «Одинадцята заповідь» (1961), «Пора невинності» (1963) та ін. Окр. твори М. переклали К. Бібіков, Ж. Макаренко, К. Лустіг, П. Цибульський.

Тв.: Укр. перекл. — За кілька кроків кордон. Ужгород, 1960; Загадка Прометей. К., 1981; Рос. перекл. — Свидетельство. М., 1983; Избранные произведения. М., 1989.

Лит.: Россиянов О. Реализм в новой венгерской прозе. 60 — 70-е годы XX века. М., 1979; Шахова К. О. Лайош Мештерхазі розгадує загадку Прометей. В кн.: Шахова К. О. Двадцять нарисів про угорську літературу. К., 1984; Баканов А. Г., Кудин Н. А. Солдаты свободы. К., 1990.

К. О. Шахова.

«МИ» — укр. худож.-крит. журнал. Виходив у Варшаві 1933 — 39 шокварталу у вид-ві «Варяг». Редактори (в різний час) — І. Дубицький, А. Крижанівський, М. Куницький. Журнал об'єднував письменників і критиків різних напрямів. Публікував твори літераторів-емігрантів з Наддніпр. України — вірші С. Гординського, Я. Дригинича, Н. Лівичко-Холодної, Є. Маланюка, роман «Сонце в пісках» А. Крижанівського, повість «Вечір у Розумовського» Ю. Косача та ін.; поезії і прозу західноукр. письменників — Б. І. Антонича, Б. Лепкого, М. Рудницького, Ірини Вільде та ін. З істор.літ. і літ.-крит. працями, статтями, рецензіями виступали П. Зайцев, Б. Ольхівський, С. Доленго. «М.» вміщував твори письменників рад. України М. Хвильового, М. Бажана, О. Влизька, Ю. Смолича, Ю. Яновського, І. Сенченка, переклади М. Зерова та ін. Друкувалися також переклади з ірл. (Л. О'Флаєрти), амер. (В. Фолкнер) та ін. л-р. Опубл. полемічні матеріали про шляхи розвитку укр. л-ри в рад. час, її занепад у 30-х рр.

Ф. П. Погребенник.

МИГАЙЧУК Євген Миколайович (19.V 1935, с. Дорошівці, тепер Заставнівського р-ну Чернів. обл.) — укр. літературознавець, перекладач у Румунії. Закін. 1960 Бухарест. ун-т. Працює в пресі, з 1979 — в журналі «Lume» («Світ»). Автор статей «Леся Українка» (1964), про укр. письменників Румунії (в т. ч. передмов до видань їхніх творів). Переклав рум. мовою ряд творів М. Коцюбинського (зб. «Новели і повісті»; 1963; разом з Н. Морджану), О. Кобилянської (зб. «Земля», 1964; разом з Н. Гафтоном). Видав окр. книжками зб. оповідань «Мушицька смерть» Леся Мартовича (1983, із своєю вступною статтею) та власні переклади рум. мовою творів укр. прозаїків у Румунії «Сюжет для новели» (1982). Упорядник літературного альманаху «Серпень» (1964) і літ.-крит. зб. «Обрії» (1979, 1981, 1983).

Т. А. Носенко.

МИГАЛЬ Тарас Степанович (19.VII 1920, с. Русів, тепер Снятинського р-ну Івано-Франк. обл. — 13.VIII 1982, Львів) — укр. письменник і публіцист. Закін. 1937 гімназію і 1939 ліцей у Коломиї. Навч. 1946 у Львів. мед. ін-ті. Працював у редакціях львів. газет, журналі «Жовтень» (з 1990 — «Дзвін»). Автор збірок оповідань і нарисів «На бистрині» (1960), «Зустріч літа» (1963), «Білий гуцул» (1964) — про життя на західноукраїнських землях, людей праці, їхню духовність. Подіям другої світ. війни присвячені романи М. «Шинок „Оселедець на ланцюгу“» (1966), «Вогонь і чад» (1970), «Пробуджене місто» (1976), «Останній пароль» (1979). У худож.-докум. повісті «Із життя не піду ніколи» (1978) розповідається про письменника О. Гаврилюка. Опубл. збірки памфлетів, фейлетонів і статей «Живим і мертвим», «АБН», (обидві — 1967), «Знайде вас комета — мета» (1973), «З-під ганебного стовпа» (1974; респ. премія ім. Я. О. Галана, 1975), «Страх перед правдою» (1978). У творчості М. знайшли відображення героїзм і мужність людей у роки війни, їхня мирна праця, багатство внутр. світу. Був незаконно репресований 1950. Реабілітований 1956.

Тв.: Рос. перекл. — Огонь и чад. М., 1978.

Лит.: Василевич Б. Колос дозріває влітку. «Жовтень», 1964, № 2; Малаш М. Шляхи до прозріння. «Літературна Україна», 1966, 13 вересня; Жулинський М. Ширшають тематичні обрії. «Літературна Україна», 1973, 10 серпня; Цьох Й. Підсумок життя у публіцистиці. «Жовтень», 1983, № 3.

В. Г. Пугач:

Т. С. Мигаль.

МИГУНОВА Маргарита Георгіївна (22.II 1927, Іркутськ) — рос. письменниця. Закін. 1951 Крим. пед. ін-т (Сімферополь) та 1959 Вищі літ. курси при Літ. ін-ті ім. О. М. Горького (Москва). Вчителювала, працювала в пресі, була на видавн. роботі. Живе в Україні. Автор повістей «Степова глушина» (1952), «Поїздка на південь» (1962), «Оленячий кордон» (1969), «Літо в Херсонесі» (1981), збірок оповідань «В кінці квітня» (1955), «Антоніна Лукіна» (1959). Герої творів — студенти, інтелігенція, юні шукачі життєвого ідеалу.

Лит.: Вихров В. «Степная глушь». В кн.: Вихров В. В поисках героя. Симферополь, 1972.

П. А. Дегтярьов.

МИГУРА Іван Детесович (чернече ім'я — Іларіон; р. н. невід., Київ — р. і м. см. невід.) — укр. гравер, поет. Закін. Київську академію, був запрошений до Києво-Софійського кафедрального монастиря, де прийняв чернецтво. В 1702 — 03 викладав граматику, 1703 — 04 — поетику в Київ. академії. З 1704 — архідиякон, 1709 — 12 — ігумен Миколаївського Крупицького монастиря в Батурині. Як далі склалася його доля —

невідомо. Створив близько 20 панегіричних гравюр на міді у стилі укр. *бароко* — портретів видатних осіб, зокрема гетьманів І. Скоропадського та І. Мазепи, митрополита Варлаама Ясинського, Іоанна Златоуста та ін. з відповідними панегір. написами й віршами. Склав вірші на честь гетьмана П. Сагайдачного, генерального писаря С. Савича та ін.

Літ.: Аскоченский В. Киев с древнейшим его училищем Академиею, ч. 1 — 2. К., 1856; Вишневский Д. Киевская академия в первой половине XVIII столетия. К., 1903; Попов П. Матеріали до словника українських граверів. К., 1926.

В. О. Шевчук.

МИДЛОВСЬКИЙ Ісидор Михайлович (крипт. Т. Ш.; 4.II 1854, с. Саджавка, тепер Надвірнянського р-ну Івано-Франк. обл. — 18.VII 1916, Львів) — укр. письменник і культур. діяч. Закін. 1877 Львів. ун-т. Працював 1883 — 1913 юристом у Тернополі, там же був режисером укр. амат. театру (1890 — 1910), головою співочого т-ва «Боян» (1901 — 10). Автор побут. мелодрам з життя селян «Капраль Тимко» (1875), «Інвалід» (1881, була заборонена австр. цензурою), побут. драми «Наші переселенці» (1897, переробка п'єси «Селянська еміграція» польс. драматурга В. Л. Анциця). Створив лібрето оперет «Нещасна любов» (1885) і «Опир» (бл. 1885, одноактівка на демонол. тему) — до всіх музику написав В. Матюк. П'єси М. ставили Руський нар. театр (Львів), амат. гуртки. На його вірші В. Матюк створив популярні романси «Родимий краю», «Вийди, ох вийди», «Прощальна пісня», «Чи я собі не легінь». Архів М. зберіг в ЛНБ ім. В. Стефаника АН України.

Літ.: Горак Р. «Родимий краю...», «Слово і час», 1993, № 8.

П. К. Медведик.

МИЖИРИЦЬКИЙ Мойсей Юхимович [2(15).V 1901, містечко Хабне, тепер смт Поліське Київ. обл. — 18.XII 1951) — євр. літературознавець, канд. філол. наук з 1943. Закін. Моск. ун-т. Працював в Ін-ті євр. культури АН УРСР, пізніше — Кабінеті євр. культури при АН УРСР. Належав до *Всеукраїнської спілки пролетарських письменників*. Автор монографії «Про творчість видатного єврейського письменника Давида Бергельсона» (1935), літ. портретів про Д. Гофштейна, І. Фефера та ін. письменників (увійшли до кн. «Літературно-критичні етюди», 1940). Незаконно репресований 1951, помер в арештантському вагоні. Реабілітований 1957.

Г. І. Полянкер.

МИЗИНЕЦЬ Влас (справж. — Матчук Василь Володимирович; 8.V 1907, с. Запілля, тепер Любомльського р-ну Волин. обл. — 11.VIII 1943, м. Любомль тієї ж обл.) — укр. письменник. Учасник революц. руху в Зх. Україні, Вел. Вітчизн. війни; за допомогу партизанам закатований фашистами. Член літ. об'єднання «Горно». Друкувався з 1928 — у журналах «Вікна», «Західна Україна», «Металеві дні», «Червоний шлях». За життя вийшла зб. оповідань «Виконати!» (1932). У циклі віршів «Пісні селянина», поезіях «Матері», «Церква», «Друга рата» та ін., новелах і оповіданнях реалістично відтворив життя і настрої селян-поліщуків.

Тв.: [Вірші]. В кн.: Зорі назустріч. Львів, 1957; [Вірші]. В кн.: Революційні поети Західної України. К., 1958; Червона корсетка. К., 1973; [Твори]. В кн.: Полум'яні рядки. Львів, 1981.

Літ.: Дубина М. Митець революційного гарту. В кн.: Мизинець В. Червона корсетка. К., 1973.

М. Я. Гон.

МИКИТАСЬ Василь Лазарович (23.X 1924, с. Жовте, тепер П'ятихат. р-ну Дніпроп. обл.) — укр. літературознавець, педагог, доктор філол. наук з 1971, професор з 1990. Учасник Вел. Вітчизн. війни. Закін. 1951 Дніпроп. ун-т. Працював 1955 — 70 в Ужгор. ун-ті, 1970 — 74 — Ін-ті історії АН України, з 1974 — зав. відділом рукопис. фондів і текстології, з 1979 — зав. відділом давньої укр. л-ри, з 1985 — провідний наук. співробітник Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН України. Автор праць про творчість Т. Шевченка: «Боротьба за спадщину Шевченка на Закарпатті» (1958), «До питання про традиції давньої української літератури в творчості Шевченка» (1960), «Поетична майстерність циклу віршів Шевченка „В казематі“» (1964), «До порівняльної характеристики поем „Чернець“ Шевченка та „Іван Вишенський“ Франка» (1971) та ін. Досліджує історію л-ри і культури Закарпаття: «О. В. Духнович» (1959), «Український письменник-полеміст Михайло Андрелла» (1960), «Давні рукописи і стародруки» (ч. 1, 1961; ч. 2, 1964), «Ф. М. Потушняк» (1961), «Літературний рух на Закарпатті другої половини XIX ст.» (1967), «Давня література Закарпаття» (1968), «Галузка могутнього

І. Л. Мятюра.
Портрет
Іоанна
Златоуста
з панегіричним
віршем.
Гравюра
на міді. 1705.

Влас Мизинець.

В. Л. Микитась.

дерева» (1971), «Через гори і кордони», «З ночі прибивались...» (обидві — 1977) та ін. Написав монографії з історії укр. л-ри «Проти фальсифікацій спадщини Лесі Українки» (1974), «Іван Франко — дослідник української полемічної літератури» (1983), «Іван Франко як дослідник давньої української літератури» (1988) та ін. Ряд статей присвятив життю і творчості Івана Вишенського, Феофана Прокоповича, Марійки Підгірянки, Ю. Боршош-Кум'ятського, П. Цибульського, В. Кучера та ін. Один з авторів «Історії української літератури» (т. 1, 1987), «Історії українсько-російських літературних зв'язків» (т. I, 1987), підручника для вузів «Давня українська література» (1968, 2-е вид. 1989). Був одним з відп. редакторів 50-томного Зібр. тв. І. Франка (т. 26, 1980, разом з С. Щуратом; т. 29, 1981, разом з А. Халімончуком). Упорядкував, написав вступні статті та коментарі до «Слова о полку Ігоревім» (1955), збірників творів молодих літераторів «Голос молодих» (1958), «Гірські квіти» (1962), до кн. «Іван Вишенський» (1972), антології «Поети Закарпаття. XVI ст. — 1945» (1965). Один з упорядників, автор вступ. статті і редактор кн. «Українська література XIV — XVI ст.» (1988) тощо. Виступає з есе, публіцист. статтями, рецензіями.

Літ.: Мазуркевич О. [Рец. на кн.: Микитась В. Галузка могутнього дерева. Ужгород, 1971]. «Радянське літературознавство», 1973, № 2; Кирилюк С. Зорі назустріч. «Літературя України», 1978, 26 травня; Дей О. Над науковою спадщиною Каменярка. «Радянське літературознавство», 1984, № 10; Франко З. [Рец. на кн.: Микитась В. Л. Іван Франко як дослідник давньої української літератури. К., 1988]. «Радянське літературознавство», 1989, № 6.

М. І. Дубина.

МИКИТЕНКО Іван Кіндратович [25.VIII (6.IX) 1897, с. Рівне, тепер Новоукраїнського р-ну Кіровогр. обл. — 18.X 1937, Київ] — укр. письменник. З сел. сім'ї. В 1922 — 26 навч. в Одес. мед. ін-ті, 1927 закін. Харків. мед. ін-т. Учасник 1-ї світ. війни. В Одесі був членом літ. об'єднання «Потоки Октябрю», згодом очолював філію «Гарту», завідував літ. частиною Одес. держ. драми. 1926 переїхав до Харкова, був одним з керівників *Всеукраїнської спілки пролетарських письменників, ВОАППУ, Міжнародного об'єднання революційних письменників*, з 1934 — секретарем правління СПУ. З 1931 — член ЦВК України. Учасник міжнар. антифашист. конгресів письменників у Парижі (1935) та Мадриді (1937), член Міжнар. бюро боротьби проти фашизму. Друкувався з 1922. Перші твори М. — опубл. у періодиці вірші, фейлетони й статті, поставлені в аматор. гуртках п'єси-агітки. Зб. оповідань «На сонячних гонах» (1926), поема «Вогні» (1927) присвячені громадян. війні в Україні, соціальним змінам на селі. Процес налагодження «змички» між містом і селом — тема повісті «Брати» (1927); про перевиховання безпритульних підлітків — повість «Вуркагани» (1928) та роман «Ранок» (1933). Найвагоміше виявив себе в драматургії. Увагу багатьох театрів привернула його соціальна драма «Диктатура» (1929), в якій зображено загострення соціальної напруги в укр. селі. Проблема новітньої вищої школи, студентству присвячено п'єсу «Кадри» («Світить нам, зорі!», 1930), періоду індустріалізації, змінам у ставленні до праці — п'єси «Справа честі» (1931), «Дівчата нашої країни» (пост. 1932), подіям громадян. війни — п'єсу «Бастилія божої матері» (1933). Помітним творчим досягненням М. стала сатир. комедія «Соло на флейті» (1935), в якій автор передбачив політичну небезпеку суспільного типу, породженого атмосферою кар'єризму і славолюбства, викривав міщанство й пристосовництво. Ост. п'єса «Як сходило сонце» (1937) — про революц. події в Україні 1917 — 18. Ці твори, однак, не позбавлені схематизму, кон'юнктурної актуальності.

М. — автор численних публікацій у пресі з питань л-ри. Йому належать книги публіцистики «Голуби миру» (1929), «Тринадцята весна» (1930) та ін. П'єси М. йшли також у театрах Росії, Білорусі, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Казахстану, Туркменії та ін. Його твори перекладено рос., білорус., молд., груз., татар., болгар., польс., нім. та ін. мовами. Восени 1937 М. став черговою жертвою цькувань і наклепів, спрямованих проти діячів укр. л-ри. Пішовши 4.X 1937 з дому в НКВС здавати особисту зброю, М. більше не повернувся. На запит до Прокуратури УРСР дружина письменника одержала відповідь, що 18.X 1937 тіло М. з вогнестрільною раною було знайдено на околиці Києва. З 1967 в с. Рівному діє літ.-мемор. музей письменника.

Тв.: Зібрання творів, т. 1 — 6. К., 1964 — 65; Твори, т. 1 — 4. К., 1982 — 83; На фронті літератури. 1927 — 1937. К., 1962; Театральні мрії. Публіцистика. Листи. К., 1968; Рос. перекл. — Уркагани. М., 1961; Утро. М., 1967; Светите, звезды!.. М., 1971.

Літ.: Сиротюк М. Й. Іван Микитенко. К., 1959; Родько М. Проза І. Микитенка. К., 1960; Сонячні гони. Спогади про І. Микитенка. К., 1967; Охмат Л. О. Світять театральні зорі. К., 1970; Заєць І. Я. Іван Микитенко — драматург. К., 1987; Із днів степової юності. Спогади про І. Микитенка. «Дніпро», 1989, № 12; Глазунов Г. Хоч репресованим не значився... «Вітчизна», 1991, № 3; Григор'єва С. В., Фоміна Н. І. Іван Микитенко. Публікація творів. Бібліографічний посібник. Одеса, 1984.

В. А. Бурбела.

І. К. Микитенко.
В. П. Микорядович.
В. П. Мянко.

МИКИТЕНКО Олег Іванович (22.XII 1928, Харків) — укр. літературознавець, перекладач, канд. філол. наук з 1974. Син І. К. *Микитенка*. Закін. 1952 Київ. ун-т. Працював 1954 — 58 у Держлітвидаві України, 1964 — 69 — гол. ред. вид-ва «Мистецтво». З 1971 — заст. гол. редактора, з 1986 — гол. редактор журн. «Всесвіт». Автор монографії «В червоних лавах. З історії інтернаціональних зв'язків української радянської літератури 20-х років» (1974), зб. статей «Шляхами дружби» (1985), багатьох статей у журналах і збірниках. Переклав з чес. мови романи «Хай кинуть в мене каменем» (1972), «Скляна дама» (1980), «Бар „Загублений якір“» (1986) З. Плугаржа, повісті «Юрашек» М. Соснара (1960), «Зелені обрії» Яна Прохазки (1962), «Високий мисливець» А. В. Фріча (1979), повість-казку «Пригоди Румцайса» В. Чтвртека (1975), зб. повістей «Сіу борються» М. Стінгла (1986), збірки нар. казок «Чародійна торба» (1970), «Чеські народні казки» (1980); з словац. мови — зб. нар. казок «Золота прялочка» (1957) та ін. Разом з І. Серебряковим переклав з санскриту твір давньоінд. письменника Сомадеви «Незвичайні пригоди царевича Нараваханадатти» (1984).

Літ.: Павличко Д. Олегові Микитенку — 60 років. «Літературна Україна», 1989, 5 січня.

П. П. Охріменко.

МИКИТЕНКО Олексій Васильович (12.III 1946, с. Бутівці Хорольського р-ну Полтав. обл.) — укр. письменник. Закін. 1971 Харків. політех. ін-т. Працював інженером, був наук. співробітником у н.-д. закладах Харкова. Автор зб. «Залізний дощ» (оповідання, повість «Таїна», 1982), а також оповідань і нарисів у періодиці. Порушує здебільшого морально-етич. проблеми, тяжіє до аналітичного стилю, психологізму.

Літ.: Макаров А. Так ми й живемо... «Вітчизна», 1984, № 9; Кравченко А. Є. Молода українська проза. К., 1990.

Г. М. Штонь.

МИКИТИН Теодор Дмитрович (29.IX 1913, м. Радехів, теп. Львів. обл. — 7.I 1995, Львів) — укр. письменник, бібліограф. Зак. 1939 Львів. ун-т. Учасник Вел. Вітчизн. війни. Працював зав. відділом бібліографії наук. б-ки Львів. ун-ту. Автор багатьох творів про героїчну минувшину України: повісті «Під мурами Львова» (1958), «Не пощербились мечі» (1960), «Полки йдуть на Галич» (1965), «Полковник Семен Височан» (1968), «Над Кодакком» (1970), «Данило Нечай» (1983), «На Чорному морі, на білому камені» (1986), роман «Спалах у темряві» (1980). Ряд повістей — на теми з історії Стародавнього світу (увійшли до зб. «Крізь бурі», 1976). М. належать також повісті «Нові люди» (1939), «Над голубими плесами» (1962), «Писар Імхотеп» (1989) та ін. Уклав бібліогр. покажчики «Антон Семенович Макаренко» (1963), «400 років вітчизняного книгодрукування» (1964, обидва — разом з М. Бутримом) та ін.

Літ.: Чумак В. Живі у пам'яті нащадків. «Жовтень», 1982, № 6; Сенік Л., Парубій В. Теодорові Микитину — 75. «Літературна Україна», 1988, 6 жовтня.

М. І. Гнатюк.

МИКЛАВЕЦЬ (Miklavec) Петер (псевд. — Подравський та ін., крипт. — kl, ll та ін.; 8.IV 1859, с. Орлиця, pobl. м. Рибниці, тепер Словенія — 5.XI 1918, там же) — словен. критик, публіцист. перекладач. Вивчав мови самотужки. Один з перших популяризаторів укр. л-ри в Словенії — статті «Літературна діяльність малоросів» (1888), «Малоросійська література» (1896), «Нариси з малоросійської літератури» (1899). В них М. дав огляд укр. л-ри 19 ст., приділивши значну увагу життю і творчості І. Котляревського та Т. Шевченка. 1909 надр. рецензію на 2-томне видання «Кобзаря» Т. Шевченка словен. мовою в перекл. Й. Абрама. Був активним словен. кореспондентом львів. видань — журн. «Правда», газ. «Діло» та ін., де опубл. статті «Огляд літературної діяльності словінців в році 1888» (1889), «П'ятдесят літ народної боротьби словінців» (1890), «3 країни словінців» (1892), «Літературні змагання словінців» (1893) тощо. Перекладав із слов'ян. л-р. Переклав етюд «В церкві» Василя Чайченка (Б. Грінченка) (1888), оповідання «Ярема» А. Добровольського (1907). Про свої переклади з укр. л-ри М. повідомляв в листі до І. Франка від 22 вересня 1894.

Л. Д. Канцедал.

МИКОЛАЄНКО Микола Антонович (5.XII 1919, с. Мар'янівка, тепер Криворізького р-ну Дніпроп. обл.) — укр. письменник. Закін. 1941 Запоріж. пед. ін-т. Учасник Вел. Вітчизн. війни. Вчителював, працював у пресі, на телебаченні, був гол. ред. Дніпроп. книжкового вид-ва. Автор зб. віршів «Тепловій» (1956), збірок повістей і оповідань «На лінії вогню» (1956), «Ксана» (1959), «До сходу сонця» (1963), повісті «Тайник на антресолях» (1987), зб. нарисів «Береги твого щастя» (1970), п'єс «Мар'яна» (пост. 1958 Криворіж. рос. драм. театром) та «Іду з тобою» (пост. 1961 на Дніпроп. обл. радіо).

Літ.: Билінов О. Громадянський темперамент письменника і публіциста. В кн.: Миколаєнко М. Береги твого щастя. Дніпропетровськ, 1970; Лебідь С. Миколі Миколаєнку — 70. «Літературна Україна», 1990, 18 січня.

К. С. Дуб.

МИКОЛЮК Василь Корнійович [25.II (8.III) 1904, с. Могильне, тепер Гайворон. р-ну Кіровогр. обл. — 24.IX 1937, Одеса] — укр. письменник. Закін. 1926 робітфак при Одес. політех. ін-ті, навч. 1926 — 28 в Одес. ін-ті нар. освіти. Працював в Одесі: зав. літ. частиною Театру Революції, ред. кінофабрики. Належав до Спілки пролет. письменників «Гарт», *Всеукраїнської спілки пролетарських письменників*. Автор повістей «У

павутинні» (1932), «Завіса гір» (1934), п'єс «Переможці смерті» (1933), «Бригадир» (1934), «Йоганн Бернштейн» (1935). Для літ. манери М. характерні психологізм, чіткість композиції, поет. виклад. Незаконно репресований 1937, згодом розстріляний. Реабілітований 1957.

Літ.: Дузь І. Василь Миколок. В кн.: Миколок В. Завіса гір. Одеса, 1965; Дузь І. У вірі та надії. В кн.: Горизонт. Одеса, 1990.

Г. Д. Зленко, І. М. Лисенко.

МИЛАДИНОВИ, брати Димитр (бл. 1810, м. Струга, тепер Македонія — 11.I 1862, Константинополь) і Костянтин (бл. 1830, м. Струга, тепер Македонія — 7.I 1862, Константинополь) — болг. і макед. діячі нац. відродження, просвітителі, фольклористи. Димитр учителював у Македонії (1845 у м. Охрид зустрівся з В. Григоровичем, який заохотив його до збирання макед. нар. пісень), подорожував по Сербії, Боснії, Герцеговині, виступав проти асиміляторської політики Осман. імперії і грец. духовенства. Костянтин М. навч. 1852 в Афінах, 1856 — 60 — у Моск. ун-ті. Ув'язнені тур. владою, брати загинули в тюрмі.

За допомогою хорв. політ. діяча та просвітителя Й. Штросмаєра брати видали у Загребі 1861 зб. «Болгарські народні пісні», де вміщено 660 нар. пісень, перекази, повір'я, прислів'я та приказки. Крім власних записів М., збірка містить фольклор. матеріали М. Дринова та В. Чолакова. До першого видання було додано складений Костянтином М. макед.-хорв. словник. «Болгарські народні пісні» вивчав і цитував у своїх працях М. Драгоманов. І. Франко у «Студіях над українськими народними піснями» (Франко І. Збір. тв., т. 42. К., 1984, с. 107 — 109) навів уривки вміщених у ній пісень про тур. неволю («Яничар і руса Драгана», «Брат і сестра») з укр. піснями паралелями. І. Вазов присвятив братам М. вірш «Брати Миладинови» (укр. перекл. Д. Білоуса опубл. у кн.: Вазов І. Поезії. К., 1985).

Тв.: Български народни песни. София, 1961; Предговор. В кн.:

Слов'янська фольклористика. К., 1988.

Літ.: Арнаутов М. Братя Миладинови. София, 1969.

А. М. Зубар.

МИЛАШЕВСЬКА Зоя Матвіївна (11.III 1929, м. Бердичів, тепер Житомирської області — 12.VIII 1994, там же) — українська письменниця. З дит. років була прикута недугою до ліжка. Закін. 1950 Бердич. учит. ін-т і 1960 Київ. ун-т (обидва — з відзнакою). Автор повістей «І знову дощ» (1966), «Повість про вчительку» (1970), «Кохання мужніх» (1976), оповідань. Твори М. — для молоді й про молодь.

Літ.: Олексієнко Л. Барви мужності. «Літературна Україна», 1967, 14 лютого.

В. Б. Грабовський.

МИЛОРАДОВИЧ Василь Петрович [крипт. — В. М.; 1(13).I 1846, с. Токарі, тепер Лохвицького р-ну Полтав. обл. — осінь 1911, с. Литвяки, тепер Лубенського р-ну тієї ж обл.] — укр. етнограф, фольклорист, перекладач. Закін. 1869 Харків. ун-т. 1875 — 90 — мировий суддя Лубен. повіту. Зібрав і видав багатий фольклорно-етногр. матеріал (найзначніше дослідження — «Життя-буття лубенського селянина», 1904). Друкувався здебільшого у журн. «Киевская старина». Осн. фольклорні публікації — «Весільні пісні в Лубенському повіті Полтав. губернії» (1890), «Народні обряди і пісні Лубен. повіту Полтав. губернії, записані в 1888 — 95 рр.» (1897), «Казки й оповідання, записані в Лубенщині» (1899, опубл. 1913; срібна медаль Рос. геогр. т-ва) та ін. Записував робіт. і наймитський фольклор («Робітничі пісні Лубенського повіту Полтавської губернії, зібрані в 1890 — 93 рр.», 1895). Досліджував фольклорні витоки творчості М. Гоголя: «До питання про джерела „Вія“» (1896), «Етнографічний елемент у повісті Гоголя „Зачароване місце“» (1879). Вивчав місцеву топоніміку, нар.. медицину, укр. демонологію та ін. Писав вірші, займався поет. перекладами, які друкував у журналах «Літературно-науковий вістник», «Нова громада», «Розвага», газетах «Полтавские губернские ведомости», «Одесские новости», «Днепровская молва». В антології «Українська муза» (1908) опубл. його поезія «Душа рветься, зрина», переклади з А. Фета («Ясна ніч», «Тільки стане примеркати»), А. Майкова («Не цілуй — угляди місяць»), Г. Гейне («Маврський каліф», «На Брокені»). Портрет с. 353.

Літ.: Сумцов Н. Ф., В. П. Милорадович. «Киевская старина», 1895, № 2; Горленко В. Ф. В. П. Милорадович. «Народна творчість та етнографія», 1966, № 2; Ротач П. П. Матеріали до українського біографічного словника. Літературна Полтавщина. «Архіви України», 1967, № 3.

П. П. Ротач.

МИЛУТИНОВИЧ (Милутинович) Сима (псевд. — Сарайлія; 3.X 1791, Сарасво — 30.XII 1847, Белград) — серб. поет, драматург, історик, фольклорист. Закін. гімназію в м. Сремські Карловці. Учасник серб. повстань 1809 — 13 і 1815. Був вчителем чорногор. поета і держ. діяча П. Негоша. Один з представників серб. романтизму. Осн. твір — поема «Сербіанка» (1826) — своєрідна хроніка серб. нац.-визв. руху поч. 19 ст., значне місце в якій належить рос. темі. Автор істор. драм «Гордість чорногорська» (1835), «Трагедія Обилич» (1837), праць «Історія Чорногорії від початку до нових часів» (1835) та «Історія Сербії від початку 1813 до кінця 1815» (1837). Збирав фольклор (кн. «Пісні чорногорські і герцеговинські», 1833 — 37). 1847 відвідав Україну, був в Одесі, Миколаєві, Харкові. Мав тісні зв'язки з І. Срезневським та О. Бодянським, який надсилав М. твори Т. Шевченка, праці про Україну.

Лит.: Степович А. Очерки истории сербохорватской литературы. К., 1899; Гольберг М. Сима Милутиновић Сарајлија и руска књижевност. В кн.: Прилози проучаван у српскоруских књижевних веза: Прва половина XIX века. Нови Сад, 1980; Доронина Р. Ф. Основные тенденции развития сербской литературы эпохи национального возрождения. В кн.: Развитие литературы в эпоху формирования наций в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Романтизм. М., 1983.

М. Я. Гольберг.

МИНАЄВ Дмитро Дмитрович [псевд. — Викривальний поет, Темна людина, Анонім, Майор Бурбонів та ін.; 21.X (2.XI) 1835, Симбірськ, тепер Ульяновськ — 10 (22).VII 1889, там же] — рос. поет. Одержав у Петербурзі військ. освіту. Співробітничав у журналах «Современник», «Искра», «Будильник» та ін., 1862 редагував сатир. журн. «Гудок». Автор сатир. «Щоденника Темної людини» (1861 — 64), віршов. фейлетонів, епіграм, пародій (цикли «Ліричні пісні з громадським вилиском», «Ліричні пісні без громадського вилиску», обидва — 1863), збірок «Переспіви» (1859), «Думи і пісні» (т. 1 — 2, 1863 — 64) та ін. Писав казки у віршах, коміч. поеми («Нігіліст», 1866; «Демон», 1878 — 80, та ін.), п'єси. Перекладав твори Дж. Н. Г. Байрона, Й. В. Гете, Данте та ін. У ряді фейлетонів виступив проти П. Вейнберга, В. Аскоченського, П. Мартоса, які намагалися принизити значення Т. Шевченка. У вірші «Раут», не називаючи прізвища українського поета, дав високу оцінку його творчості. Окр. твори М. переклав П. Грабовський.

Тв.: Стихотворения и поэмы. М., 1960; Избранное. Л., 1986; Укр. перекл. — [Вірші]. В кн.: Грабовський П. Вибрані твори, т. 1. К., 1985.

Лит.: Ямпольский И. Г. Дмитрий Минаев. В кн.: Ямпольский И. Г. Середина века. Л., 1974; Прийма Ф. Из забытых отзывов русских писателей о Т. Г. Шевченко. «Русская литература», 1958, № 1.

М. Л. Гомон.

МИНКО Василь Петрович [1 (14).I 1902, с. Минківка, тепер Валківського р-ну Харків. обл. — 30.I 1989, Київ] — укр. письменник. Навч. з 1922 на робітфаці Харків. сільськогосп. ін-ту та в Харків. ін-ті нар. освіти. Учасник Вел. Вітчизн. війни. В юні роки був на Харківщині членом волосного ревкому, вол. виконкому, завідував у ньому відділом народів та земельним. Працював у ред. різних журналів і газет Харкова та Києва, 1946 — 50 був зав. відділом ред. газ. «Радянська Україна». Належав до Спілки сел. письменників «Плуг». Початок літ. творчості припадає на 20-і рр. — інсценізації прозових творів укр. письменників та наслідувальні п'єси-агітки («Ой у полі жито» за А. Головом та ін.). Популярність і визнання М. здобув у повоєн. період як талановитий комедіограф. Сатир. п'єса «Не називаючи прізвищ» (1952), де виведено образи сучас. міщан із середовища номенклатурних діячів високого рангу (Пік, Діана, Поема), провістила наступну «відлигу» у суспільстві. Соціальна спрямованість і сатир. приціл характеризують низку ін. драм. творів з сучас. життя, написаних протягом 50 — 70-х рр., — комедій «Мовчати заборонено», «На хуторі біля Диканьки», «Жених з Аргентини», «Соловей у міліції», «Давайте не будемо», «Комедія з двома інфарктами», «На душу населення», «Увага — какаду», «Притча про шлагбаум», «Сам собі прокурор», «Його величність — коровай», драм «Чорний змії», «Сповідь Юліана». Написав низку оповідань та нарисів — «Власть на місцях» (1927), «Люди повітря», «Беладонна», «Лісова бувальщина», «На переправі», «Мій земляк» (усі — 1928 — 33), повісті «Штурмівці» (1931), «Ярина Черкас» (1936), «Творці краси» (1937), «У боях завойоване» (1938), в яких звертався до соціальних і морально-етич. колізій сучас. життя міста й села, славив трудову звитягу народу. Тематично до них близькі й повоєнні повісті «Над річкою Хоролом» (1949), «Ясні зорі» (1951), зб. нарисів і оповідань «Повна чаша» (1950), що разом з дорожніми нотатками «В народній Німеччині» (1956), «Намасте, Індіє» (1957), «Грецькі етюди» (1958), «Дніпро тече в комунізм» (1962) та ін., відповідно до нормативно-догм. вимог т. з. соціалістич. реалізму, гол. чин. оспівували «здобутки й перемоги» рад. народу. Проза М. останніх років пройнята щирістю й ліризмом, багата на реальні факти — автобіогр. повісті «Моя Минківка» (1962 — 70), «Червоний Парнас» (1972), «Іхав козак на війноньку» (1979), а також книжки спогадів «З пером, як з багнетом» (1981), «З криниці пам'яті» (1988). Портрет с. 353.

Тв.: Вибрані твори, т. 1 — 2. К., 1981; Рос. перекл. — Драма и комедии. М., 1963; Моя Минківка. М., 1973; Не называя фамилий. М., 1980.

Лит.: Вакуленко Д. Пером комедії й сатири. «Дніпро», 1982, № 1; Денисенко А. На бистрині життя. «Українська мова і література в школі», 1982, № 1.

Д. Т. Вакуленко.

МИНКОВ Светослав (12.II 1902, м. Радомир — 22.XI 1966, Софія) — болг. письменник. Навч. (з 1921) у Софійському ун-ті, 1922 — 23 — у Торг.-екон. академії (Мюнхен.). Автор збірок сатир. оповідань, памфлетів, фейлетонів, казок, епіграм та публіцист. творів — «Синя хризантема» (1922), «Дама з рентгенівськими очима» (1934), «Мадрид палає», «Оповідання в шкурі їжака» (обидві — 1936), «Посилка з Америки» (1950), «Імперія голоду» (1952), «Патент САС» (1963) та ін. Викривав болячки капіталіст. дійсності, виступав проти

В. П. Минко. З криниці пам'яті. Київ, 1988. Обкладинка.

В. П. Минко. Моя Минківка. Київ, 1971. Обкладинка.

духовної стандартизації, перетворення особи на гвинтик у технократизованому бюрокр. суспільстві. Окр. твори М. переклали Л. Горячко, О. Шпиліова та ін.

Тв.: Укр. перекл. — Цар Безсонько. К., 1959; [Твори]. В кн.: Болгарський гумор і сатира. К., 1974; Паноптикум «Лайхенвальд». «Літературна Україна», 1984, 13 грудня; Рос. перекл. — Рассказы. — Фельетоны. — Сказки. — Очерки. М., 1959.

В. А. Москаленко.

МИНКОВА Ліліяна Тодорова (29.VIII 1932, Софія) — болг. літературознавець і перекладачка. Закін. 1956 Софійський ун-т. З 1963 працює в Ін-ті л-ри Болг. АН. Досліджує болг. л-ру періоду відродження та її міжнар. зв'язки, історію славистики, болг.-рос. та болг.-укр. літ. взаємини (Л. Каравелов і творчість Т. Шевченка та Марка Вовчка, Леся Українка в Болгарії, славист. діяльність О. Бодяньського, популяризація укр. л-ри в Болгарії). У перекл. М. видано: романи «В дорогу виходь на світання» Н. Тихого (1961), «Святослав» С. Скляренка (1964), «Вир» Григорія Тютюнника (1966), «Вершники» Ю. Яновського (1968, 1987), повість «Звук павутинки» В. Близнеця (1983), зб. творів «Передчуття радості» Є. Гуцала (1982), зб. новел «Кленові листки» В. Стефаника (1978), окр. оповідання Марка Вовчка, О. Гончара, Ю. Яновського, Є. Гуцала, В. Дрозда, Григора Тютюнника, Вал. Шевчука.

Літ.: Горина Л. Л. Минкова О. М. Бодянский и болгарское Возрождение. «Советское славяноведение», 1979, № 6; Павлюк М. Від «Святослава» до «Звуку павутинки». «Літературна Україна», 1982, 25 листопада.

М. М. Павлюк.

МИННУЛІН Туфан Абдулович (25.VIII 1935, с. Велике Мереткозино Камсько-Устьїнського р-ну, Татарстан) — татар. драматург. Закін. 1961 Моск. театр. уч-ще ім. М. С. Щепкіна, 1977 — Літ. ін-т ім. О. М. Горького (Москва). Був актором, працював у пресі. Автор кількох десятків п'єс — «День народження Милуші» (1967), «Чоловіки», «Чотири женихи Диялфруз» (обидві — 1971), «Сини» (1972), «Долі, обрані нами» (1973), «Бахтіяр Канкаєв» (1974), «Старий Альмандар з Альдермиша» (1976; під назвою «Біла ворона» йшла 1980 на сцені Хмельницького укр. муз.-драм. театру ім. Г. І. Петровського), «Поля мої, луки мої» (1978), «Людині потрібен відпочинок» (1979), «У совісті варіантів немає» (1981), «Суд совісті» (1987) та ін. Виступає також у жанрах новели й сатир. оповідання. Твори М. присвячені проблемам сучас. життя, відзначаються нар. гумором, реалістичність худож. мислення в них поєднується з умовноромант. формою. Збирає татар. нар. фольклор (зб. «Соловей мій, соловей», 1985).

Р. К. Ганієва.

МИРНИЙ Володимир Степанович (1.XI 1935, с. Супротивна Балка, тепер Новосанжарського р-ну Полтав. обл.) — укр. поет. Закін. 1959 Львів. ун-т. Працював у школі, районній газеті, Полтавському краєзн. музеї. Автор збірок «Криниця» (1968), «Матіоли» (1970), «Вечірнє поле» (1973), «Монолог землі» (1978), «Літні зорепади» (1979), «Світло берези» (1983), «Криниця» (1985), «Багряне гроно горобини» (1986). Поезіям М. властиві лаконізм, ліричність, психологізм. Окр. вірші М. перекладено рос. та болг. мовами.

Літ.: Малик В. Дихання віку нашого, «Молодь України», 1986, 4 лютого; Дяченко А. Володимирові Мирному — 50. «Літературна Україна», 1985, 14 листопада.

А. М. Дяченко.

МИРНИЙ Панас [справж. — Рудченко Панас Якович; 1 (13).V 1849, м. Миргород, тепер Полтав. обл. — 28.I 1920, Полтава] — укр. письменник, громад.-культур. діяч. З сім'ї дрібного урядовця. Закін. 1863 Гадяцьке повіт. уч-ще. Служив у повіт. канцеляріях Гадяча (1863 — 64), Прилук (1865 — 67), Миргорода (1867 — 71), водночас займався самоосвітою; збирав усну нар. творчість. З 1871 жив у Полтаві, працював у губ. скарбництві й казенній палаті, з 1914 — дійсний статський радник. Входив до Полтав. *громади*. Брав участь у культур.-літ. житті, зокрема в організації вечорів пам'яті Т. Шевченка. Один з ініціаторів відзначення 100-річчя виходу «Енеїди» І. Котляревського (1898), відкриття її авторіві пам'ятника в Полтаві (1903), заснування журн. «Рідний край» (1905).

Підтримував творчі стосунки з М. Драгомановим, М. Старицьким, М. Кропивницьким, М. Заньковецькою, М. Лисенком, Оленою Пчілкою, П. Житецьким, П. Чубинським, О. Русовим, О. Терлецьким, М. Коцюбинським, С. Єфремовим, Я. Жарком. За радянської влади працював у Полтавському губфінвідділі. Світогляд й естет. погляди М. сформувалися під впливом творчості Т. Шевченка, прогрес. традицій укр. та ін. європ. л-р, ідей революц. народництва, пізніше — його брата І. Рудченка (Івана Білика) та М. Драгоманова.

До ранніх літ. спроб М. (кін. 60 — поч. 70-х рр.) належать оповідання «Голодні годи», «Ганнуся» (незакін., не опубл.). Дебютував 1872 в журн. «Правда» віршем «Україні», де звучав традиц. мотив працювати на рідній ниві, й оповіданням «Лихий попутав», в якому тема сумної долі покритки розкривалася в соціально-психол. аспекті. Трагедія дрібного канцеляриста, показана в оповіданні «П'яниця» (1874), зумовлюється не тільки інфантильністю героя, а й брутальним натиском цинічного прагматизму. «В обох

Панас Мирний.

оповіданнях, — писав І. Франко, — видно було свіжий і сильний талант, і вони відразу корисно вирізнялися серед тодішньої української белетристики» (Франко І. Зібрання творів, т. 41. К., 1984, с. 342).

З творчістю М. почала складатися нова для укр. прози жанрова система; психол. оповідання й новела, соціально-психол. повість і роман, злободенний худож. нарис, сатир. казка. Значним досягненням укр. реалізму стала повість «Лихі люди» (цензурна назва «Товариші», 1875; опубл. без підпису 1877 у Женеві за участю М. Драгоманова), в якій порушувалася проблема ролі укр. інтелігенції в сусп. житті, її духовної і соціальної орієнтації, соціального й нац. розвитку народу. У повісті показано, як середовище формує різні типи інтелігентів, досліджується схильність і здатність людини засвоювати домінуючі сусп. настрої, пристосовуватися до них чи, навпаки, протиставляти себе моралі соціальних верхів. По-новому, на нац. життєвій основі розв'язується актуальна проблема появи «нових людей», їх зв'язку з народом. Глибокий психологізм у розкритті характерів забезпечувався вільною композицією, поєднанням розповіді з оповіддю, зміщенням часових параметрів за допомогою прийомів спогадів, сновидінь, марень головного героя.

Новаторським був підхід М. і до зображення селянства, що яскраво виявилось в соціально-психол. романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?». Задум твору виник у М. 1872 під враженням від мандрівки, описаної згодом у нарисі «Подоріжжя од Полтави до Гадячого» («Правда», 1874, № 10 — 13). Робота тривала 1872 — 75. Первісний варіант твору — повість «Чіпка» — М. доопрацьовував разом з І. Рудченком, який не тільки порадив розширити історичне тло, поглибити соціально-психол. мотивування конфлікту, а й змінив структуру твору, написав ряд розділів, переробив чимало епізодів, увиразнював стиль. У романі змальовано життя укр. села впродовж століття, реальна дійсність осмислюється в істор., соціальних, нац.-побутових виявах, що надають твору життєвої достовірності, панорамності, психол. вмотивованості характерів, ситуацій і колізій, багатого образно-стильового забарвлення. В основу худож. зображення покладено принципи з'ясування причинно-наслідкового зв'язку між сусп. і духовними явищами, вирішальної ролі народу в істор. процесі, соціальної зумовленості дій і вчинків персонажів. Цими принципами письменник керувався і в наступ. творах. У романі розкривається самовияв широкої натури, неоднозначної за своєю духовною наповненістю, що різко відрізняє її від багатотерпеливого селянина. Образ Чіпки сконцентрував і риси, що засвідчували творчі можливості й моральне здоров'я народу, а також якості «пропащої» сили, яка могла доброго сім'янина штовхнути на шлях розбою. Водночас автор застерігає від деструктивної народної стихії, яка вихлюпується в період кардинальних сусп. зрушень.

З романом тематично пов'язана повість «За водою», створена М. та І. Рудченком у 80-х рр. (надр. 1918). В ній показано безвихідь, в яку потрапили кріпаки в пореформену епоху, вияви бунтівливої сили, що в момент гострого соціального напруження не знаходить розумного застосування. Повість «Голодна воля» (2-а пол. 80-х рр., опубл. 1940) передає настрої кріпаків під час сел. реформи, їхнє глибоке розчарування в ній, прагнення працювати на себе. Про лихо кріпосницьке, про злидні й утиски, яких зазнали селяни після проголошення «волі», йдеться у повісті «Лихо давнє й сьогочаснє» (1897). У всіх цих тематично близьких творах порушуються питання загальнолюдських цінностей, складності формування особистості, її місця і ролі в сусп.-істор. умовах свого часу. Письменник у різних аспектах торкається психол. проблеми гідності людини, вибору нею у вирішальний момент власної позиції, відстоює її право на свободу, осуджує жорстоке, антигуманне ставлення сильних світу до простого трудівника. Епіч. розмах мислення — одна з визначальних рис творчості М. Його погляд проникає в усі сфери сусп. життя, письменник викриває вади соціальної системи; в дослідженні життя у нього завжди домінує соціально-психол. аналітичність. Така багатоаспектність естет. аналізу сучасності надає творам М. енциклопедичності, панорамності в охопленні різних сторін дійсності, стереоскопічної глибини. Це, зокрема, виявилось в романі «Повія», перші дві частини якого були надруковані 1883 — 84 (повністю побачив світ 1928). Твору властиві тенденції до осягнення і втілення «універсального» змісту життя, багатоплановість, густа «заселеність» людьми. У романі, як і в кращих творах ін. європ. л-р 19 ст., глибоко розкрито приховані пружини капіталіст. визиску, нещадно викривається облудна мораль гнобителів та їхніх прислужників. Через траг. долю сел. дівчини Христі, її взаємини з середовищем М. висвітлює «винародовлення» людини, досліджує негативні сторони урбанізованої цивілізації, осуджує духовну мімікрію інтелігента, показує поверховість поривань і вчинків людей такого типу — носіїв не вистражданих переконань, а модних ідейок, що й зумовлювало їхнє відступництво від демократичних ідеалів. Це зумовило композиц. структуру роману, визначило його суттєві жанрові особливості, поєднання різноманітних стильових прийомів організації худож. матеріалу. За спостереженням О. Гончара, М. «залишив нам художній синтез своєї доби» (Гончар О. Письменницькі роздуми. К., 1980, с. 71).

М. виявив себе талановитим майстром і в жанрах малої прози, зокрема в циклах оповідань «Родина Бородаїв» (напис. у 70-х рр., опубл. 1954; назву дали дослідники), «Як ведеться, так і живеться» (напис. в 70 — 80-х рр., два твори опубл. 1884, повн. цикл — 1951). М. зазначав, що в цих творах він намагався показати, як «винародовлювались наші найталановитіші люди», як внуки під впливом освіти «знову повернулись до народу». Гуманіст. пафос властивий оповіданням «Морозенко» (1885, надр. 1898). «Перлиною між дрібними оповіданнями Мирного» назвав І. Франко новелу «Лови» (1887) за її худож. довершеність, зокрема в сатир. окресленні поліцейського пристава, ефектне загострення ситуацій: Ідея соціальної і майнової рівності людей визначає спрямованість алегор. «Казки про Правду і Кривду» (1889). Нарис «Серед степів» (1885 — 1900, надр. 1903) пройнятий уболіванням за траг. долю переселенців, що прагнуть знайти щастя на далекому

Амурі. Револуц. дійсність зображено в оповіданнях «Пригода з „Кобзарем“» (1906), «Дурниця» (1909). У поемі в прозі «Сон» (1905) картини оновлення життя пов'язуються з символ. образом Волі. Борцям за нар. визволення присвячені вірші «До сучасної музи», «До братів-засланців» (обидва — 1905). М. залишив помітний слід і в драматургії. Його драма «Лимерівна» (1883, надр. 1892), в якій поєднуються реаліст. й романтич. тенденції, а образ гол. героїні розкривається в конфлікті з темним царством родинного деспотизму, постала на основі творчого переосмислення мотивів нар. балади. Одну з сюжетних ліній «Лимерівни» продовжує драма «У черницях» (1884, надр. 1929), в якій викривається фальшива святенницька мораль. Конфлікт комедії «Перемудрив» (1884, надр. 1886) побудований на зіткненні поглядів адвоката-хабарника з новими ідейними устремліннями його сина-студента, близького до народницької молоді. У соціально-побут. драмі «Згуба» (1896, надр. 1907) йдеться про знівечену долю сел. дівчини, що стала утриманкою міського панича. Бібл. історія про гріхопадіння перших людей лягла в основу філос. містерії «Спокуса» (1901, надр. 1908), написаної у вірш. формі. Своєю творчістю, не позбавленою елементів романтизму, М. утвердив в укр. л-рі класичний тип крит. реалізму, широту ідейно-худож. обсервації життя в різних його сучасних та істор. виявах.

М. переклав ряд творів О. Пушкіна, М. Лермонтова, А. Фета, О. Островського («Гроза», разом з І. Рудченком), В. Шекспіра («Король Лір»), Г. Лонгфелло («Дума про Гайавату»), Г. Гейне. Здійснив переспів «Слова о полку Ігоревім» розміром, формою і стилем, близьким до нар. дум («Дума про військо Ігореве», надр. 1896). Працював над перекладом «Орлеанської діви» Ф. Шіллера. Перекл. 1919 дит. п'єсу у віршах «Царівна Полуничка» П. Соловйової. М. — митець широкого епіч. таланту, який осн. критерієм художності вважав життєву правду. Він збагатив укр. л-ру творами, в яких широта дослідження дійсності органічно поєднувалася з проникливим психол. аналізом поведінки особистості. У прозі М. захоплює «широкий та вільний розмах думки — власне те, чого не вистачає мало не всім нашим белетристам» (Коцюбинський М. Твори, т. 5. К., 1961, с. 267 — 268).

Творчість М. високо оцінювали ще за його життя М. Драгоманов, І. Франко, Б. Грінченко, М. Старицький, М. Коцюбинський та ін. Його твори видавалися рос., ест., латис., молд. мовами. Роман «Повія» інсценізований (1954, інсц. та пост. В. Крайниченка) та екранізований (1961, сценарій Н. Капельгородської, реж. І. Кавалерідзе), драма «Лимерівна» екранізована (1955, реж. В. Лапокниш; обидва фільми поставлено на Київ. кіностудії худож. фільмів ім. О. П. Довженка). Образ письменника відтв. у повісті «Дуби шумлять» І. Пільгука, романі «Клятва» Р. Іванченко. У Полтаві 1940 відкрито *Мирного Панаса музей*, біля якого встановлено пам'ятник письменникові (1949, скульптори О. Олійник та М. Вронський), на могилі — обеліск з його барельєфом (скульптор В. Хома). Рукописи М., зберігаються в Ін-ті л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН України. Іл. див. на окремому аркуші, с. 288 — 289.

Тв.: Твори, т. 1 — 5. К., 1954 — 55; Зібрання творів, т. 1 — 7. К., 1968 — 71; Твори, т. 1 — 2. К., 1989; Рос. перекл. — Собрание сочинений, т. 1 — 4. М., 1951.

Літ.: Білик І. Перегляд літературних новин. «Правда», 1873, № 2, 3, 15, 17; Горленко В. Повія, роман П. Мирного, ч. 1. «Киевская старина», 1883, № 6; Грушевський О. Панас Мирний. В кн.: Грушевський О. З сучасної української літератури. Начерки і характеристики, ч. 1. К., 1918; Дорошкевич О. Ідеологічні постаті в українській літературі після Шевченка (Спостереження й уваги). «Червоний шлях», 1923, № 3 — 5; Марковський М. Як утворивсь роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» П. Мирного та Ів. Білика. К., 1925; Корсунський М. Панас Якович Рудченко (Панас Мирний), як службовець, громадянин і людина. «Червоний шлях», 1927, № 7 — 8; Рудинська Є. Листи Василя Горленка до Панаса Мирного. 1883 — 1905. К., 1928; Рудницький М. Панас Мирний. В кн.: Рудницький М. Від Мирного до Хвильового. Львів, 1936; Кирилюк Є. П. Панас Мирний. К., 1939; Сиваченко М. Є. Історія створення роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?». К., 1957; Зубков С. Д. Ранні драматичні спроби Панаса Мирного. К., 1958; Пивоваров М. П. Майстерність психологічного аналізу (Роман «Повія» Панаса Мирного). К., 1960; Білецький О. І. Панас Мирний. В кн.: Білецький О. І. Зібрання праць, т. 2. К., 1965; Сиваченко М. Є. Корифеї української прози. К., 1967; Черкаський В. М. Панас Мирний. К., 1973; Панас Мирний. Життя і творчість у фотографіях, ілюстраціях, документах. К., 1983; Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. В кн.: Франко І. Зібрання творів, т. 41. К., 1984; Черкаський В. М. Художній світ Панаса Мирного. К., 1989.

П. П. Хропко.

МИРНОГО ПАНАСА МУЗЕЙ у Полтаві — літ. меморіальний музей. Відкритий 1940 в будинку, де жив (1903 — 20) письменник. Одним з фундаторів і першим директором музею був М. П. Рудченко, син Панаса Мирного. У фондах — понад 10 тис. експонатів: рукописи (в т. ч. І. Рудченка), листи, частина архіву журн. «Рідний край», прижиттєві видання творів, дослідження про життя і творчість письменника, його особисті речі. Перед будинком встановлено пам'ятник Панасу Мирному (1949, скульптори О. Олійник, М. Вронський). Неподалік музею, на могилі письменника — обеліск з його барельєфом (скульптор В. Хома).

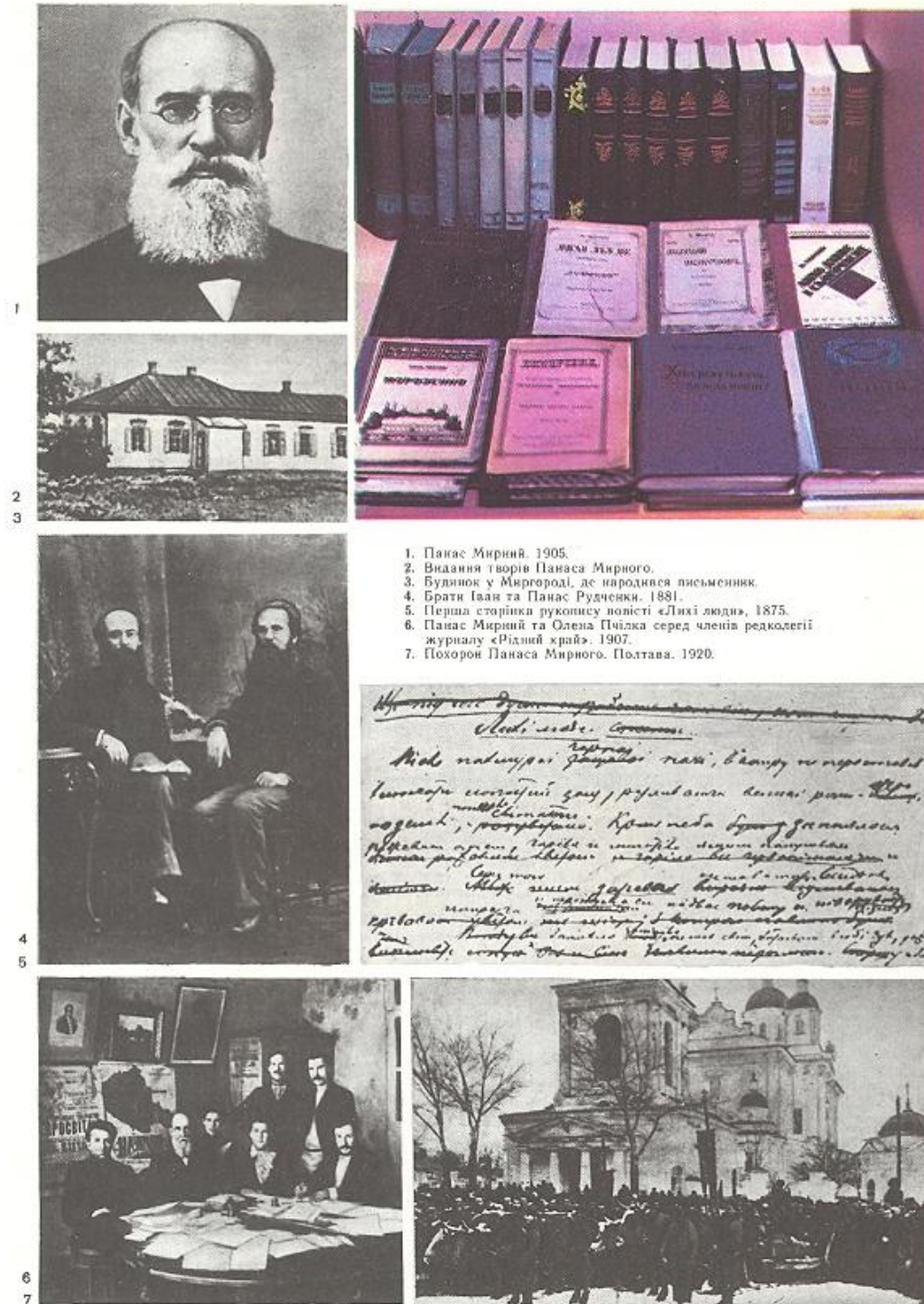
Літ.: Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного. Х., 1969; Володарець О. І. Музей Панаса Мирного в Полтаві. К., 1980; Володарець О. І., Радченко Є. Є. Садба-музей Панаса Мирного у Полтаві. Х., 1983.

Н. Д. Шестакова.

Мирного Панаса музей у Полтаві.

До ст. МИРНИЙ ПАНАС.

1. Панас Мирний. 1905.
2. Видання творів Панаса Мирного.
3. Будинок у Миргороді, де народився письменник.
4. Брати Іван та Панас Рудченки, 1881.
5. Перша сторінка рукопису повісті «Лілія жовта», 1875.
6. Панас Мирний та Олена Поїдка серед членів редколегії журналу «Рідний край». 1907.
7. Похорон Панаса Мирного. Полтава. 1920.

Мирний Панас Андрійович народився 15 грудня 1849 року в с. Любка Котелевського р-ну Полтав. обл. Він був одним з найвидатніших українських письменників XIX століття. Автор багатьох повістей, романів, оповідань, п'єс. Найвідоміші його твори: «Лілія жовта», «Вихідина», «Будьмо!». Він був активним учасником народницького руху, брав участь у революційній діяльності. Помер 19 грудня 1920 року в Полтаві.

МИРОНЕНКО Іван Андрійович (15.XII 1949, с. Любка Котелевського р-ну Полтав. обл.) — укр. поет. Закін. 1980 Харків. ун-т. Працює на Харків. фабриці синтез. виробів. Автор збірок «Вихідина» (1988), «Будьмо!» (1991). Виступає також з публіцист. і літ.-крит. статтями. Окр. вірші М. перекладено рос. мовою.

Літ.: Водолаженко І. «...Назvu любов'ю...». «Прапор», 1989, № 11.

В. А. Бурбела.

МИРОНЕНКО Ірина Дмитрівна (27.IX 1960, смт Нова Водолага Харків. обл.) — укр. поетеса. Закінчила 1983 Харківський університет. Автор збірок «Жіночий танок» (1984), «Вокзальна скрипка» (1987), «Полин і віск» (1990). Поезії М. властиві яскрава образність, медитативність. Окр. твори М. перекл. білорус., молд., туркм. мовами.

Літ.: Лаврінченко Л. Хліб таланту. «Літературна Україна», 1985, 17 січня; Дяченко В. Жінка і світ. «Прапор», 1985, № 7; Ільницький М. Перегук через покоління. «Київ», 1986, № 4.

І. Л. Михайлин.

МИРОНОВ Михайло Юхимович (2.XI 1918, с. Стремленіє, тепер Кінгісепського р-ну Ленінгр. обл.) — укр. літературознавець, критик. Учасник Вел. Вітчизн. війни. Служив у Військово-Мор. флоті. Закін. 1960 ВПШ (Москва). Працював у пресі Донбасу. Пише рос. мовою. Автор збірок літ.-крит. статей та етюдів «Ідеал і образ» (1960), «За щасливим рядком» (1968), численних нарисів, статей, книг, присвячених творчості Ю. Іонова, В. Дудінцева, В. Земляка, О. Чепіжного, М. Руденка, К. Світличного, Г. Шадура та ін.

Літ.: Михайлу Миронову — 50! «Донбас», 1968, № 6.

С. В. Кравченко.

МИРОНОВ Юрій Олександрович (29.XII 1940, с. Фролово, тепер Сусанінського р-ну Костром. обл.) — рос. письменник. Закін. 1975 Літ. ін-т ім. О. М. Горького (Москва). Живе в Україні. З 1991 — відп. секретар Микол. обл. орг-ції СПУ. Автор збірок «Перший поїзд» (1972), «Голосні паралелі» (1977), «Сила Півночі» (1981), «Магістраль» (1985), «Про тебе і про мене, людино...» (1988), поем «Північне саяво» (1970), «Шлях до сонця» (1982), «Російський Іван» (1985), «Людина розумна», «По дорозі в Норильськ і назад» (обидві — 1988), повістей «Гудки над рейками», «Ангели на Північ не літають» (обидві — 1991). Окр. твори М. перекладено укр. і осет. мовами.

Літ.: Бойченко В. Юрію Миронову — 50. «Літературна Україна», 1991, 14 лютого.

В. А. Бурбела.

МИРОНОВИЧ Ромуальд (р. н. невід., м. Котельва, тепер Полтав. обл. — р. і м. см. невід.) — укр. поет. Рано осиротів. Здобув освіту в *Київській академії*. Під час навчання уклав (1727 — 29) великий збірник власних і чужих творів, зокрема віршів укр. книжною та польс. мовами. Автор твору «Поема, или Слово похвальное в честь, славу и вящее достоинство благородному его милости пану, пану Роману Гнѣдичу, сотнику котельвянському, моему премилостивѣйшому патрону и прочая» з акровіршем на честь свого добродійника. Твір є цікавим зразком укр. барокового панегірі. віршування 1-ї пол. 18 ст.

Тв.: Поема, чи Слово похвальне на честь, славу і більшу достойність шляхетному пану, його милості пану Роману Гнідичу, сотнику котельв'янському, моему милосердному патрону тощо. В кн.: Аполлонова лютня. Київські поети XVII — XVIII ст. К., 1982.

Літ.: Шевчук В. Невідомі вірші з київських рукописів XVIII ст. «Радянське літературознавство», 1981, № 7.

В. О. Шевчук.

МИСИК Василь Олександрович [псевд. — В. Норд; 11 (24).VII 1907, с. Новопавлівка, тепер Межівського р-ну Дніпроп. обл. — 3.III 1983, Харків] — укр. письменник, перекладач. Навч. у Харків. ун-ті. Закін. 1933 Харків. технікум сходознавства. Учасник Вел. Вітчизн. війни. Член Спілки сел. письменників «Плуг», літ. орг-цій *Пролітфронт*, *Всеукраїнської спілки пролетарських письменників*. Перша зб. віршів — «Трави» (1927). В наступні роки вийшли збірки «Блакитний міст» (1929), «Чотири вітри». (1930), «Будівники», «Турксиб» (обидві — 1933), книги нарисів про будівництво в Серед. Азії «Казахстанська магістраль» і «Тисячі кілометрів» (обидві — 1931). Осн. теми поезії М. — трудові будні людей, роботящі руки селянина, краса природи. Тодішня критика відзначала спорідненість творчості М. і П. Тичини (він свого часу ввів М. у літ. середовище), зокрема, вказувала на такі її риси, як масштабність і епічність худож. світобачення і, водночас, заглиблення в повсякденне буття людини.

В. О. Мисик.

Після тривалої перерви (1934 був незаконно репресований, реабілітований 1956) М. виступив з поет. книжками «Борозни» (1962), «Верховіття» (1963), «Чорнотроп» (1966), «Біля криниці» (1967), «Берег» (1972) та ін. У творах М. цього періоду помітно посилення гуманіст., загальнолюдських мотивів, розширення істор. контексту тем і образів, медитативність, органіч. близькість з нар. епосом (поєми «Хата», «Дівчинка йде по землі», «Біля брами», «Гетьманівна»). Поезія М. 60 — 70-х рр., відбиваючи назрілі тенденції духовного розвитку суспільства, мала широкий відгук у критиці й серед читачів. М. звертався і до жанру оповідання (збірки «Галаганів сон», 1930; «Брянський ліс», 1978).

Вагома перекладацька спадщина М. — з рос., білорус., груз., а особливо західноєвроп. та сх. поезії. Серед перекладів — твори О. Пушкіна, Дж. Байрона, В. Шекспіра, Дж. Мільтона, У. Уодсворта, П. Шеллі, Лонгфелло, Дж. Кітса, Т. Гуда, У. Уїтмена, Дж. Уоллеса, Й. В. Гете, Й. Х. Ф. Гельдерліна, Дю Белле, П. Ж. Беранже, Ж. Превера, Р. Тагора, Сааді, Дакікі, Джамі, Нізамі, Махтумкулі, Ібн-Сіні (Авіценні) та ін. Окр. книжками у перекл. М. видані твори Р. Бернса («Пісні та поеми», 1932), Рудакі («Вибране», 1962), Омара Хайяма («Рубаї», 1965), Дж. Кітса («Поезії», 1968), Гафіза («Лірика», 1971), Фірдоусі («З Шах-Наме», 1975). Перекладацька діяльність М. відзначена 1977 премією ім. М. Т. Рильського. Ряд творів письменника перекл. рос., білорус., чес., болг., словац. та ін. мовами.

Тв.: Вибране. К., 1958; Твори, т. 1 — 2. К., 1983; Серед сонячної повені. К., 1987; Захід і Схід. К., 1990; 3 листування В. Мисика з Т. Масенком. «Прапор», 1991, № 7.

Літ.: Корсунська Б. Василь Мисик. В кн.: Письменники Радянської України, в. 9. К., 1979; Драч І. Прекрасне слово від серця. В кн.: Драч І. Духовний меч. К., 1983; Шугай О. «Неосяжне осягти». «Дніпро», 1985, № 10; Хитрук О. Василь Мисик. К., 1987; Лупій О. Ще одна барва української поезії. В кн.: Мисик В. Серед сонячної повені. К., 1987; Шугай О. «І

тихим голосом своїм...». «Дніпро», 1987, № 7; Шугай О. Арешт. Нове до біографії Василя Мисика. «Літературна Україна», 1991, 8 серпня.

В. П. Іванисенко.

В. О. Мисик. Борозни. Харків.
1962. Обкладинка.
В. О. Мисик. Берег. Київ.
1972. Обкладинка.
В. О. Мисик. Захід і Схід.
Київ. 1990. Обкладинка.

П. Д. Мисик.

МИСНИК Прокіп Дмитрович [псевд. — П. Полтавченко; 9(22).ІІІ 1915, с. Біївці, тепер Лубенського р-ну Полтав. обл. — 30.XII 1977, м. Мінеральні Води Ставроп. краю, пох. у Києві] — укр. літературознавець і письменник. Закін. 1938 Ніжин. пед. ін-т, 1938 — 40 працював там викладачем. Учасник рад.-фін. та Вел. Вітчизн. воєн. З 1944 — на журналіст. роботі, у 1954 — 77 — гол. ред. журналів «Українська мова в школі», «Література в школі», «Українська мова і література в школі». Автор книжок «Утвердження гуманізму» (1962), «Людяність, правда, краса», «Багатство форм і стилів» (обидві — 1966), «Іван Ле» (1975) — з проблем розвитку укр. рад. л-ри, про творчість О. Довженка, Ю. Яновського, О. Гончара, М. Стельмаха, О. Ільченка, І. Муратова, Ю. Мушкетика та ін. письменників. Співавтор підручника «Українська радянська література» для 10 кл. (1966). Оpubл. ряд літературозн. статей. М. належать повісті «Старовинний перстень з черепашкою» (1975) — про італ. письменника і скульптора Б. Челліні, «Ціцеронові лаври» (1981) — про давньорим. політ. діяча, оратора, письменника М. Т. Ціцерона. У зб. оповідань «Соната сподівання» (1978) змалював образи людей, закоханих у малярство і музику.

Літ.: Мушкетик Ю. Фарбами ясними і світлими. В кн.: Мисник П. Ціцеронові лаври. К., 1987.

В. Г. Пугач.

МИСТЕЦТВО — вид творчої діяльності, результатом якої є худож. цінності, що в образній формі втілюють уявлення про об'єктивний світ, людину, її ідеали та естет. почуття. До М. відносять види творчості, об'єднані здатністю худож. моделювання дійсності (література, живопис, скульптура та ін.), а також худож. структури, що не мають аналогів у реальному житті (симфонічна музика, архітектура), або є ірреальним відображенням дійсних явищ (сюрреалістичне мистецтво) чи довільним вираженням естетичної фантазії певного митця (безпредметне мистецтво). Суть М., феномен його впливу на людей протягом багатьох століть є об'єктом суперечок естетиків і мистецтвознавців. Одні вбачають призначення М. у створенні зразків краси, інші — у вираженні думок і почуттів митця, його підсвідомості; ще інші вважають М. засобом спілкування людей шляхом реалізації ігрової активності тощо. Найпоширеніша точка зору на призначення М. — воно покликане створювати прекрасне (І. Кант). Однак таке розуміння звужує естетичні, виховні, пізнавальні й комунікативні можливості М. Подібні погляди піддав критиці І. Франко у ст. «Із секретів поетичної творчості» (1899). У процесі тривалої сусп. практики, в ході еволюції естет. свідомості М. виокремилось у самостійний вид діяльності людини. На відміну від ін. видів трудової діяльності М. зберегло в собі різноманітні сусп. функції: здатність бути одночасно засобом пізнання та морального вдосконалення людини і засобом комунікації та розваги. Разом з тим роль М. не зводиться до жодної з цих функцій окремо. Спроможність М. відображати найрізноманітніші сторони буття, «загальноноцікаве в житті» (М. Чернишевський), виражати почуття, задовольняти потреби людей у творчості зумовлює універсальність впливу М. на людину, її розум і волю, робить М. засобом інтелектуального збагачення, морального, естет. і реліг. виховання. Розвиваючись за власними законами, М. одночасно пов'язане із змінами в суспільстві, його матеріальною і духовною культурою, частиною якої воно є. В діалектичній взаємозалежності М. і тих, на кого воно розраховане, — один з ключів до розуміння ролі М. у той чи той істор. період; до адекватного тлумачення худож. текстів, які із зміною епох набувають нової інтерпретації; до осягнення особливостей їхнього змісту і виразально-зображувальних структур. М. розвивається у тісній взаємодії з формами сусп. свідомості — наукою, мораллю, релігією, але воно істотно відрізняється від них. Незважаючи на те, що М. і наука мають спільний предмет зображення і пізнання — об'єктивний світ, вони користуються різними методами його дослідження й відтворення. Якщо наука подає наук. картину об'єктивного світу, то М. — художню. М. не прагне до адекватного відтворення дійсності, до зображення її особливостей у вигляді наук. законів і категорій. Умовність, образність, гіперболізація, метафоричність М. — невід'ємні засоби та прийоми естет. оцінки й зображення явищ дійсності, а також відтворення почуттів і переживань людини. Створюючи худож. образи, стверджуючи або заперечуючи ті чи ті ідеали, виражаючи певні настрої і почуття, митець ніби примушує людину стати співучасником зображуваного ним. Спілкуючись з М., людина дістає

можливість перенестися в інший, ілюзорний, нерідко віддалений від неї історично чи географічно світ, засвоювати попередній досвід людства і отримувати естет. насолоду від мист. твору, його довершеності і краси. З виникненням класового суспільства, розгортанням політ. та ідеол. зіткнень М. дедалі активніше використовується як дійовий інструмент духовного впливу, що має як позитивні, так і негативні наслідки для його розвитку. Однак це не усунуло пріоритет загальнолюдського у М. Підтвердженням того в л-рі є твори Софокла, Данте, В. Шекспіра, Й. В. Гете, Л. Толстого, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. Світові шедеври М., які дійшли до нас через віки, свідчать, що в них, попри всілякі інші тенденції, домінує загальнолюдське у вирішенні т. з. вічних проблем — життя і смерті, любові й обов'язку, вини та каяття, патріотизму і милосердя тощо. У видах М. (література, скульптура, живопис, музика, театр, архітектура, кіно), його жанрах (симфонічна і камерна музика, художні й докум. фільми), родах (епічні, ліричні), історичних типах, стилях (готика, *бароко*, *класицизм*, *романтизм* і т. д.) знаходять вияв творчі здібності людини, реалізуються сусп. функції М., різноманітні естет. смаки і худож. потреби суспільства. Кожний вид розгалуженої системи М. по-своєму відображає співвідношення загального й окремого в образному відтворенні світу, різний ступінь зображальних і виражальних можливостей, раціонально-понятійного та емоц.-почуттєвого моментів, неоднакову спроможність передачі інформації. Наприклад, література, інструментом зображення якої є слово, має перевагу перед музикою в можливості адекватнішого зображення соціальних конфліктів, політ. та ідеол. процесів, передачі інформації. Однак музика здатна все ж більш безпосередньо виразити людські почуття у всьому багатстві їх нюансів. Структура сучасного М. склалась історично в процесі еволюції засобів образного освоєння світу, удосконалення худож. форм, усієї сукупності *зображувально-виражальних засобів*, зближення худож. творчості з ін. видами людської діяльності. Так, на основі взаємодії науки, техніки і мист-ва виникло кіномистецтво, ставши одним з найвпливовіших видів М.

Історія світового М. відбиває складний і суперечливий шлях людства, періоди сусп. піднесення, прогрес. розвитку, застою і занепаду, зміни світогляду та духовних потреб людей. Зокрема в Україні М., після творчого злету стилів і форм у 20 — на поч. 30-х рр., зазнало руйнівного впливу сталінщини й тоталітаризму, посушливої ідеологізації, адміністрування, штучного нав'язування (як єдиного) методу «соціалістичного реалізму», вилучення з культури, та й з життя, її видатних діячів. Піднесення мистецтва, яке почалось у країні у 80-х рр. на основі демократизації, гласності і нового мислення, нац. відродження, підтверджує істину, що худож. культура може повнокровно розвиватися лише в умовах демократії, свободи слова і творчості, державної, національної незалежності, вільної та рівноправної взаємодії культур різних народів.

Сучасне мист-во дедалі повніше відображає гострі конфлікти й динамічні зміни, що відбуваються в суспільстві під впливом боротьби різних соціальних сил, наук.-тех. прогресу, розвитку засобів масової комунікації. Сьогодні мист-во зазнає негативного впливу антихудожніх стереотипів «масової культури», уніфікації. Починаючи з 20-х рр. 20 ст. поширюються всілякі технократичні пророцтва :про неминучу «смерть мистецтва» і заміну його наук. творчістю. Однак такі протиставлення мистецтва науці безпідставні, оскільки йдеться про різні форми пізнання і перетворення світу, які не виключають одне одного. М. як джерело худож. насолоди і засіб пізнання світу зберігає свою роль у суспільному процесі, хоч форми його, звичайно, можуть змінюватись. Основою його життєздатності є нерозривні зв'язки з духовними інтересами та естет. потребами людей, краса, багатство і досконалість худож. форм.

Поняття «мистецтво» вживають і в переносному значенні, коли йдеться про високий рівень майстерності в будь-якій галузі практичної діяльності.

Лит.: Искусство стран и народов мира, т. 1 — 5. М., 1962 — 81; Мастера искусства об искусстве, т. 1 — 7. М., (1965 — 70; Історія українського мистецтва, т. 1 — 6. К., 1966 — 68; Довженко О. Про красу. К., 1968; Художественное в эстетике и в искусстве. К., 1990.

М. В. Гончаренко.

«МИСТЕЦТВО» — вид-во. Засн. 1932 в Харкові, у 1935 переведено до Києва, з 1953 — держ. вид-во «Мистецтво». 1956 перейм. на Держ. видво образотв. мист-ва і муз. л-ри УРСР, з 1963 — сучас. назва (1967 на базі трьох муз. редакцій «М.» ств. вид-во «Музична Україна»). Випускає книги з питань естетики, образотв. мист-ва, театру, кіно, худож. та фотоальбоми, турист. л-ру, листівки, репертуарні і метод. збірники для худож. самодіяльності. Серед видань — серії «Пам'ятки естетичної думки» (з 1962), «Нариси з історії українського мистецтва» (1980 — 89), альбоми «Український живопис» (1985), «Російський живопис в музеях України» (1986), «Крізь віки. Київ в образотворчому мистецтві XII — XX ст.» (1982), «Тарас Шевченко» (1985), фотоальбоми «Україна. Сторінки минулого», «Київ» (обидва — 1987) та ін.

Лит.: Видавництво «Мистецтво». К., 1982; Кузьменко В. Образотворча палітра «Мистецтва». «Образотворче мистецтво», 1986, № 4.

В. М. Кузьменко.

«МИСТЕЦТВО» — неперіодичний літ.-мистецький журнал. Видавався укр. секцією *Всеукраїнському* 1919 — 20 у Києві (7 номерів) за ред. Г. Михайличенка та М. Семенка. Мав розділи: «Поезія», «Красне письменство», «Статті», «Хроніка», «Бібліографія». Гол. завданням ставив об'єднання якнайширшого кола молодих літераторів і митців, незалежно від творчих напрямів (символісти, футуристи, пролеткультівці). Надр. поезії «Псалом залізу» П. Тичини, «Офіра», «Гартована поезія» В. Чумака, «Ударом зрушив комунар» В. Еллана, М. Терещенка, І. Кулика, О. Слісаренка, Д. Загула, поема «Тов. Сонце» М. Семенка. Прозові твори, вміщені у «М.», за жанром — переважно поет. новели, ліризована публіцистика; одна з провідних тем їх — роль міста в новому суспільстві, його взаємини з селом (шкіц «Братові — руку» В. Чумака, цикл новел «Місто» Г. Михайличенка, оповідання М. Івченка, К. Поліщука). Опубл. статті з питань «пролетарського мистецтва» (Г. Михайличенка, В. Коряка, В. Еллана, В. Чумака, М. Семенка, Я. Савченка, Д. Загула), становлення Молодого театру (Л. Курбаса), малярства (М. Бурачека) та ін.

В. О. Мельник.

«МИСТЕЦТВО ДЛЯ МИСТЕЦТВА», «чисте мистецтво», «штука для штуки» — збірна назва естет. принципів, багатьох напрямів, течій, шкіл, груп у л-рі та мист-ві, що проголошують повну незалежність худож. життя від реліг., ідеол. і політ. переконань, від сусп. життя. «М. д. м.» ґрунтується на іманентній природі худож. творчості, її самоцінності, що нерідко трактується як відсутність у мист-ві і л-рі сусп. змісту, зосередження на їхній гедоніст. функції, самодостатня гра худож. фантазії, формаліст. експериментування. Генеалогію «М. д. м.» нерідко виводять від однієї з найдавніших течій у худож. житті людства — аморалізму (гол. предметами зображення були кохання й вино), а також від епікуреїзму.

Словесна формула «М. д. м.» походить від фрази «L'art pour l'art», що належить франц. філософу В. Кузену. Поглибленіше трактування їй дали Ш. О. Сент-Бев («втеча мистецтва від життя у башту зі слонові кістки»), Т. Готьє (в передмові до власного роману «Мадмуазель Мопен», 1835; зб. статей «Нове мистецтво», 1952) і А. Л. Ж. де Сталь. Для утвердження «М. д. м.» в худож. практиці прислужились: у Франції — Г. Флобер, брати Гонкури, поети групи «Парнас», поети-символісти, живописці-імпресіоністи; в Англії — Т. Карлейль, *префаєліти*, А. Суїнберн, О. Уайльд, У. Патер; у Німеччині певною мірою Й. К. Ф. Шіллер («Листи про естетичне виховання людини»), гурток літераторів, очолюваний С. Георге, а також Ф. Ніцше, Р. М. Рільке; в Росії — поети-передсимволісти і символісти. У 30 — 70-х рр. 20 ст. апологетами «М. д. м.» виступили філософи «франкфуртської школи соціології» Т. Адорно і Г. Маркузе. Як захисну реакцію мист-ва на дегуманізуюче засилля масової культури розглядають «М. д. м.» сучасні дослідники.

У серед. 19 ст. вислів «М. д. м.» (в т. ч. його синоніми) набув нинішньої понятійності, що має чотири джерела: 1) філософське (погляди теоретиків нім. романтизму, насамперед Ф. Новаліса і Ф. Шлегеля, та провідні положення естетики І. Канта про незацікавлене судження смаку й автономію мист-ва); 2) громад.-політичне (Вел. франц. революція 1789 — 1794 рр. і революції в Європі 1-ї пол. 19 ст., які викликали підвищену політизацію та ідеологізацію худож. творчості на шкоду її автономії в кантівському розумінні — «мистецтво в собі» і «мистецтво для себе» як самобутня форма людської діяльності та свідомості); 3) естетичне зростання масової культури, за якого твори мист-ва стають ринковим товаром; 4) наук.-тех. прогрес, у результаті якого людина якісно змінює природне і сусп. середовище, що й стимулює потребу нових засобів зображення. В 19 ст. проти орієнтації худож. творчості на об'єктивізм, «дзеркально-правдиве» оповідне мист-во виступили не лише теоретики «М. д. м.», а й видатні реалісти-новатори (Стендаль, О. де Бальзак, Г. Флобер). Худож. феномени, що опинилися у полі зору теорії «М. д. м.», мали одну безперервну естет. лінію розвитку, яка йшла від *романтизму*: романтики відкрили «другу (свідомісну) дійсність», на противагу «дійсності першій» (навколишній). Цю «другу дійсність» зробили осн. предметом худож. інтересів і творці «М. д. м.». Романтиків і представників «чистого мистецтва» споріднювала негат. рефлексія на нове природне і соціальне середовище, створене наук.-тех. прогресом (Ш. Бодлер, С. Малларме, П. Верлен та ін.). І ті, й ті, зокрема символісти та франц. «парнасці», через відчуження від «антигуманної сучасності» переносились фантазією в античне й середньовічне минуле, яке, по суті, стало їхньою «другою дійсністю»; вдавались до стародавнього міфосимволізму в худож. мисленні. З кін. 19 ст. сфера дії «М. д. м.» розширюється у першу чергу за рахунок *декадентства*, *модернізму* й *авангардизму*, які, однак, не слід ототожнювати з теорією і практикою «М. д. м.». Теорію «М. д. м.» споріднює з модерніст. та авангардист. течіями екстремальна «суб'єктивізація» реальності та винятковий інтерес до «другої (свідомісної) дійсності». «М. д. м.» слід, отже, розглядати як відхід від *реалізму*. Провідною настановою «М. д. м.» стало відтворення якісно ін. дійсності — суто суб'єктивної, чистої, як річ у собі, незалежної, автономної — тобто свідомого й підсвідомого буття індивіда. Найпотаємніші, ірраціональні шари людської свідомості обираються об'єктом зображення («експресія», «імпресія», «розколота свідомість», «потік свідомості», фантазмагорія, архетипне лібідо і т. д.). Звідси у практиці «М. д. м.» багатство нових худож. форм; свідомісно-суб'єктивні реалії, стаючи худож. змістом, дістають матеріалізоване вираження в незацікавленій, спонтанно-автономній автор. рефлексії. Прихильники «чистого мистецтва» мають органіч. потяг до екстремальної знаковості й символічності образів, героємперсонажем в їхніх творах виступає не традиційна, правдоподібно окреслена, людина, а єдина провідна дійова особа — автономна свідомість. Теоретики «М. д. м.» стверджують, що художні напрями, течії, школи і т. п., навіть входячи в гостроконфліктне суперництво між собою, як правило, ніколи не є «закритими системами». З цієї точки зору «М. д. м.» як романтич. тип

творчості зумовило «суб'єктивізацію» худож. зображення і розширений психологізм, у результаті яких звична для класич. реалізму екстравертна (відцентрована) оповідь замінилася інтровертною («доцентровою»), В Україні «М. д. м.», як правило, характеризують здебільшого формально-стильові пошуки на рубежі 19 — 20 ст. під впливом модернізму й авангардизму. Зображувальні засоби «М. д.м.» успішно приживалися в укр. худож. мисленні; вони спонукали письменників до вироблення своїх, національно оригінальних худож. засобів, оскільки в укр. л-рі ще не був зруйнований міфосимволізм, завдяки якому виявилися продуктивними навіть релікти середньовічного світобачення. Загалом же укр. менталітетові притаманне яскраво виражене як імпресивне, так і експресивне світосприймання. В укр. л-рі кін. 19 — поч. 20 ст. «М. д. м.» формується як ідейно-естет. тенденція на фоні заг. оновлення й розвитку її зображально-виражальних засобів. Твори «М. д. м.» були реакцією на сусп. заангажованість укр. л-ри, спробою руйнування традиц.-реалістичних канонів, народницькопросвітит. ідеалів. Необхідність пошуку нових тем, проблем і способів зображення життя проголошувалась у зверненні М. Вороного до письменників «молодшої генерації» (10 лютого 1901), названому в пресі маніфестом укр. модернізму, а також у маніфесті молодомузівців, написаному О. Луцьким (газ. «Діло», 1907, № 249); в численних виступах поетів, які гуртувалися навколо журн. «Українська хата» (1909 — 14). Обстоюючи потребу модернізації укр. л-ри, автори маніфестів виступали за розуміння літератури як «другої реальності», що розвивається за власними, іманентними законами, з вимогами відсунення на другий план політ. тематики, за поглиблення худож. дослідження людської індивідуальності, використання образів природи для показу косміч. масштабів людської душі, закликали орієнтуватися на європ., зокрема скандинавські, австрійську та франц. л-ри. Ознаки «М. д. м.» найяскравіше виявилися в досить поширеному на той час жанрі — «поезії у прозі» О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаника, Гната Хоткевича, Дніпрові Чайки, Я. Жарка, Г. Комарової, Н. Романович-Ткаченко, Ю. Будяка, А. Худоби та ін. Здебільшого то були філос. лірика, рефлексії душі, в яких ішлося про самотність особистості та її прагнення до ідеалу — спорідненої душі. Експериментуючи в цьому жанрі, письменники намагалися перенести з поезії в оповідний жанр ліризм, ритміку й символіку образів природи, музичність і живописність худож. письма, безсюжетну настроєвість композиції. Естетизмом — свідомою настановою на довершену худож. форму як надзавдання — позначені твори М. Коцюбинського, О. Кобилянської, М. Яцків, Г. Хоткевича та ін. З естетикою «М. д. м.» їх ріднить розуміння л-ри як самоцінного явища, що розвивається за специфічними власними законами. У новели «Цвіт яблуні», «На камені», «Intermezzo», «Хвала життю!», «На острові» М. Коцюбинський вводить колір, звук, світлотінь, образи пейзажу з метою досягнення імпресіоніст. ефекту. О. Кобилянська, показуючи відчуження особистості, косміч. світ людської душі, її підсвідомі імпульси, також використовує різноманітні чуттєві реалії («Природа», «Некультурна», «В неділю рано зілля копала...» та ін.). М. Яцків, удаючись до худож. повторів, інших композиц. засобів, досягає символічності образів, проникнення в ірраціональне людської психіки («Недоумна», «Лісовий дзвін», «Красуня»).

Модернізація відбувалась і в поезії. Львів. молодомузівці та М. Вороний, О. Олесь, Дніпрова Чайка, Х. О. Алчевська, М. Чернявський, С. Черкасенко, У. Кравченко, Л. Старицька-Черняхівська розширили естет. функції слова, домагалися символічної наповненості образів; їхній вірш. мові властива філос. глибина. Вплив розмаїтих худож. засобів «М. д. м.» помітний у творчості представників «розстріляного відродження» (1918 — 1934), насамперед, необарокової течії поч. 20-х рр. (П. Тичина, М. Бажан), «неокласиків» (М. Рильський, М. Зеров, П. Филипович), авангардистів (В. Поліщук), а також у віршах і «Синіх етюдах» М. Хвильового, у «футурпоезіях» М. Семенка. Та все ж більш виразно «М. д. м.» було представлене в укр. зарубіжжі — творами Є. Маланюка, поетів нью-йоркської групи (з 1950). Лише в 60-х рр. у молодій укр. поезії «шістдесятників» — І. Драча, Л. Костенко, М. Вінграновського, І. Жиленко та ін. — сталося короткочасне повернення до традицій «розстріляного відродження», в т. ч. до творчих можливостей «М. д. м.». З 70-х рр. в укр. прозі спостерігається відхід від нормативних канонів соціаліст. реалізму, що у 80-х рр. дало новий спалах авангардизму. То було неоголошене опротестування тоталітар. ангажементу, а не дальший розвиток худож. можливостей творчого методу л-ри «розвинутого соціалізму», як про те писала тодішня академічна критика. У худож. практиці сучас. укр. л-ри дедалі відчутнішим є інтенсивне звернення письменників до естет. принципів і всього попереднього досвіду напрямів і течій «М. д. м.» (в першу чергу може йтися про найбільш знані в кол. СРСР латиноамер. і новий амер. романи, а також про «неосоціалістичну» західнонімецьку прозу). Вписався в світ. контекст новіт. прози укр. «хімерний роман», що виник на ґрунті нац. міфосимволізму і постав серед худож. здобутків сучас. л-ри.

Лит.: Толстой Л. Что такое искусство? В кн.: Толстой о литературе. М., 1955; Грабовський П. Дещо про творчість поетичну. В кн.: Грабовський П. Зібрання творів, т. 3. К., 1960; Блок А. «Без божества, без вдохновенья». В кн.: Блок А. Собрание сочинений, т. 6. М. — Л., 1962; Рубчак Б. Пробний лет. В кн.: Остап Луцький — молодомузеець. Нью-Йорк, 1968; Затонский Д. Искусство романа и XX век. М., 1973; Франко І. Із секретів поетичної творчості. В кн.: Франко І. Зібрання творів, т. 31. К., 1981; Асмус В. Шиллер об отчуждении в культуре XVIII в. В кн.: Асмус В. Историко-философские этюды. М., 1984; Наливайко Д. Искусство: направления, течения, стили. К., 1985; Верлен П. Мистецтво над усе. «Всесвіт», 1988, № 10.

М. А. Ігнатенко, Ю. Б. Кузнецов.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРИСТИКИ ТА ЕТНОЛОГІЇ ІНСТИТУТ імені М. Т. Рильського АН України (ІМФЕ). Засн. 1936 як Ін-т укр. фольклору на базі *Етнографічної комісії ВУАН* і Кабінету антропології та етнології АН України. В різний час ін-т очолювали: А. Хвиля, Ю. Соколов, М.

Грінченко, М. Рильський, М. Сиваченко, С. Зубков, з 1990 — О. Костюк. У 1940 — 41 діяв Львів. філіал ін-ту на чолі з Ф. Колессою. Перебуваючи в роки Вел. Вітчизн. війни в Уфі та Москві, ін-т певний час існував як відділ Ін-ту сусп. наук АН України, а з 1942 — як Ін-т нар. творчості та мистецтва. Після повернення до Києва (1944) його перетворено на Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії (з 1964 — ім. М. Т. Рильського). Тепер. назва — з 1992. Діють відділи: музикознавства, театрознавства, кінознавства, образотв. мист-ва, теорії мист-ва, миства і нар. творчості зарубіж. країн, етнографії, етносоціології, проблем обрядовості, етнол. проблем худож. творчості, фольклористики, а також сектори нар. мист-ва і рукописних фондів. Ін-т мав відділення у Львові — з відділами етнографії, мистецтвознавства, нар. худож. промислів, карпатознавства і Музеєм етнографії та худож. промислу; з 1992 на базі відділення створено Ін-т народознавства АН України. В ІМФЕ працювали відомі вчені К. Г. Гусликий, О. І. Дей, П. П. Барановський, Г. Ю. Стельмах, П. М. Жолтовський. Серед найзначніших видань науковців ін-ту: «Т. Г. Шевченко. Мистецька спадщина» (т. 1 — 4; 1961 — 64), 6-й (останній) том «Історії українського мистецтва. Радянське мистецтво 1941 — 1967 років» (т. 1 — 6, 1966 — 68; Держ. премія України ім. Т. Г. Шевченка, 1971), «Історія українського радянського кіно» (т. 1 — 2, 1986 87), «Історія української музики» у 6 томах (т. 1 — 4, 1989 — 92), «Мелос української народної епіки» С. Грици (1979), «Леонтій Тарасевич і українське мистецтво барокко» Д. Степовика (1986), колект. монографії «Книга і друкарство на Україні» (1965), «Слов'янська фольклористика. Нариси розвитку. Матеріали» (1988), «Українське барокко та європейський контекст» (1991) та ін. З 1961 Ін-т видає багатотомну серію «Українська народна творчість» (на 1991 вийшло 28 томів). 1937 — 39 випускав журнали «Український фольклор», 1939 — 41 — «Народна творчість», з 1957 видає журн. «Народна творчість та етнографія»; 1967 — 72 виходив щорічник «Українське мистецтвознавство», відновлений з 1991; 1991 розпочато випуск щорічника «Слов'янський світ».

О. Г. Костюк.

«МИСТЕЦЬКИЙ ЛЬОХ» — літ. мист. клуб у Києві. Організований у березні 1919 акторами Молодого театру в напівпідвальному приміщенні буд. № 11 по аул. Миколаївській (тепер вул. К. Маркса), декоративно оформленому художником А. Петрицьким. У цьому своєрідному клубі в'ярні влаштувалися літ. вечори, виступи акторів, концерти, вернісажі, дискусії на літ. і мист. теми. Тут виступали письменники В. Блакитний, П. Тичина, М. Зеров, Я. Савченко, Г. Журба, М. Семенко, М. Терещенко, К. Поліщук, В. Кобилянський, В. Чумак, Ю. Меженко, І. Еренбург, В. Маккавейський, С. Венгеров; актори Лесь Курбас, О. Добровольська, В. Василько, Р. Нещадименко, К. Кошевський, М. Терещенко. Відбувся вечір-інсценізація лірики П. Тичини. У серпні 1919 у зв'язку з вступом до міста денікінців «М. л.» припинив своє існування.

Літ.: Журба Г. Від «Української хати» до «Музагету». «Україна», 1990, № 45 — 47.

І. М. Лисенко.

«МИСТЕЦЬКІ МАТЕРІАЛИ „АВАНГАРДУ“ — неперіод. видання літ.-мист. групи «Авангард» (1926 — 29). Виходили 1929 у Харкові (3 номери). Вміщені твори І. Сенченка, Л. Чернова (Малошійченка), О. Сороки, В. Поліщука (під псевд. В. Сонцвіт, Філософ з головою хлопчика), Ю. Корецького, М. Майського, В. Ярини та ін.

[Попередня](#) [Головна](#) [Наступна](#)

Вибрана сторінка

Арістотель: Призначення держави в людському житті постає в досягненні (за допомогою законів) доброчесного життя, умови й забезпечення людського щастя. Останнє ж можливе лише в умовах громади. Адже тільки в суспільстві люди можуть формуватися, виховуватися як моральні істоти. Арістотель визначає людину як суспільну істоту, яка наділена розумом. Проте необхідне виховання людини можливе лише в справедливій державі, де наявність добрих законів та їх дотримання удосконалюють людину й сприяють розвитку в ній шляхетних задатків. ([Арістотель](#))

Якщо помітили помилку набору на цій сторінці, виділіть мишкою ціле слово та натисніть Ctrl+Enter.

